วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา 30 (1) มกราคม-มิถุนายน 2554

เมืองแถง-เดียนเบียนฟู: การเมืองชาติพันธุ์และการเปลี่ยนผ่านสู่รัฐสังคมนิยมของกลุ่มไทในเวียดนาม

พิเชฐ สายพันธ์

ไทดำบ้านหินดำ ทำพิธีเสนเฮือน ภาพ: พิเชฐ สายพันธ์

บทคัดย่อ

บทความเสนอประเด็นการเมืองชาติพันธุ์ของกลุ่มไทในเมืองแถง หรือ เดียน-เบียนฟู ซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม กลุ่มชาติพันธุ์ไทต้องปรับตัวในช่วงเปลี่ยนผ่านระหว่างอำนาจรัฐแบบจารีตและรัฐประชาชาติสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการเผชิญหน้าระหว่าง สยาม ฝรั่งเศส และ เวียดนาม ในพื้นที่ดังกล่าว ตั้งแต่ปลายคริสตศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา จนในที่สุดถูกผนวกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ข้อมูลจากภาคสนามได้ชี้ให้เห็นว่า แม้ลักษณะสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท จะสูญเสียอำนาจทางการปกครองในระบบจารีตของตนอย่างที่เคยเป็นมา แต่การธำรงอยู่ของอัตลักษณ์วัฒนธรรมได้เป็นเครื่องมือต่อรองฐานะการธำรงอยู่ของสังคมไทในเวียดนามได้อย่างมีพลัง ทั้งในการอยู่ร่วมกันในกรอบสังคมรัฐประชาชาติเวียดนาม และการอยู่ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขนานใหญ่ที่มากับกระแสโลกาภิวัฒน์ในปัจจุบัน

abstract

This paper analyzes the ethno-politics in "Muang Thaeng/Dien Bien Phu of Vietnam, beginning from the end of 18th century onwards. The study details the socio-political transformations of the traditional local "Sip Song Chu Tai" state to becoming a part of the modern socialist state of Vietnam. The paper discusses a variety of social practices of the Tai ethnic group in Muang Thaeng including negotiation, manipulation, resistance, and assimilation to different powerful external forces of Siam, France and Vietnam. Based on field data analysis, the author argues that within the process of the modern nation-state building of Vietnam socialism, the local Tai ethnic group has lost its traditional local governing authorities. Nonetheless, through the use of cultural practices to retain local Tai ethnic identity within the existing order of the nation and the contemporary globalizing world, they are able to negotiate and maintain their status quo significantly.

บทความนี้กล่าวถึงการเปลี่ยนผ่านทางสังคมของกลุ่มคนไทในเวียดนาม คนกลุ่มนี้อาศัยอยู่บริเวณที่คนท้องถิ่นรู้จักกันในชื่อ “เมืองแถง” (ดูใน Cầm Trọng 1978; เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี 2504, เล่ม 3) ตามที่ปรากฏในเอกสารจารีต “ความโทเมือง” ของกลุ่มไทดำ เมืองแถงมีฐานะเป็นเมืองศูนย์กลางสำคัญของกลุ่มไทดำมายาวนานในบริบทของพรมแดนทางการปกครองจารีตท้องถิ่นอย่างหลวมๆ ที่เรียกกันว่า “สิบหกเจิวไต” บ้าง “สิบสองจุไท” บ้าง ในขณะที่ทางราชสำนักเวียดนามเรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่า “ฝู่เดี่ยนเบียน” (Phủ Điện Biên) ซึ่งเป็นที่มาของชื่อ “เดียนเบียนฟู” เมื่อร้อยกว่าปีที่ผ่านมานี้เอง พื้นที่แห่งนี้มีชื่อเสียงจาก “ยุทธภูมิเดียนเบียนฟู” ในฐานะเป็นสมรภูมิรบสำคัญที่ฝรั่งเศสพ่ายแพ้ต่อกลุ่มเวียดมินห์ในปี พ.ศ. 2497 (ค.ศ. 1954) จนเป็นเหตุให้ฝรั่งเศสต้องถอนตัวออกจากเวียดนาม พร้อมกับสิ้นสุดยุคสมัยแห่งอาณานิคมฝรั่งเศสในอินโดจีน

นับแต่นั้นมาบริเวณ “เมืองแถง” ตามชื่อเรียกในท้องถิ่น หรือ “เดียน-เบียนฟู” ตามการรับรู้ของเวียดนาม ได้กลายเป็นพื้นที่ที่สำคัญต่อประวัติศาสตร์การสร้างชาติเวียดนามสมัยใหม่และการสร้างสำนึกชาตินิยมเวียดนาม ปัจจุบันพื้นที่เมืองแถง-เดียนเบียนฟูได้รับการยกฐานะให้เป็นเขตเทศบาลเมืองจังหวัดเดียนเบียน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม[1]

การเปลี่ยนผ่านเมืองแถง-เดียนเบียนฟูมีผลต่อคนท้องถิ่นโดยเฉพาะกลุ่มไทที่เคยมีบทบาทสำคัญทั้งทางการเมืองและวัฒนธรรมในบริเวณนี้มาก่อน ในขณะเดียวกันก็มีผลต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคมของคนกลุ่มใหม่ที่เคลื่อนเข้าสู่พื้นที่นี้ภายในช่วงเวลาดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญ

ผู้เขียนจะอธิบายลักษณะการเปลี่ยนผ่านทางสังคมด้วยแนวคิดการเมืองชาติพันธุ์ แนวคิดนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงการโต้ตอบ ผสาน จัดการ ต่อรองระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่นกับคนกลุ่มใหม่ที่มีอำนาจทางการเมืองใหม่ซึ่งเข้ามามีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงท้องถิ่นด้วยสาเหตุของการเมืองระดับภูมิภาค ไปจนถึงการเมืองระดับนโยบายรัฐสังคมนิยม พร้อมกับเสนอข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม ซึ่งชี้ให้เห็นว่าลักษณะทางชาติพันธุ์เป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการธำรงอยู่ของหน่วยทางสังคมที่มีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง แม้กลุ่มชาติพันธุ์จะสูญเสียอำนาจการปกครองในท้องถิ่น แต่ก็ยังคงมีพลังทางวัฒนธรรมในการต่อรอง โต้ตอบ จัดการ ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตลอดมา ลักษณะทาง

[1] เรียกชื่อจังหวัดว่า จังหวัดเดียนเบียน (tỉnh Điện Biên) และเรียกชื่อเขตเทศบาลเมืองว่า เทศบาลเมืองเดียนเบียนฟู (thành phố Điện Biên Phủ)

ชาติพันธุ์ได้กลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งถูกเลือกมาใช้เพื่อธำรงความหมายของความเป็นชาติพันธุ์ ตลอดจนทำให้เกิดกระบวนการแสดงและสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มอย่างไม่มีที่สิ้นสุดท่ามกลางสังคมใหญ่ที่เคลื่อนไหวแวดล้อมอยู่อย่างสลับซับซ้อนในโลกปัจจุบัน

ไทดำเมืองแถงในความรับรู้ของสยาม

ชาวสยามบันทึกชื่อ “ลาวทรงดำ” ไว้เมื่อ พ.ศ. 2322 (1779) สมัยกรุงธนบุรี คราวที่กองทัพ “สมเด็จเจ้าพระยามหากระษัตรศึกตีเมืองล้านช้างได้แล้ว แล้วให้เมืองหลวงพระบางไปตีเมืองทันต์ ญวนเรียกว่าเมืองหงี เมืองม่วย สองเมืองนี้เป็นเมืองลาวทรงดำ ตั้งอยู่ริมเขตแดนเมืองญวน ได้ครอบครัวลาวทรงดำมาเป็นอันมาก พาครอบครัวลาวเวียงลาวทรงดำลงมาถึงกรุงในเดือนยี่ ปีกุญเอกศกนั้น ลาวทรงดำโปรดให้ตั้งเรือนบ้านอยู่เมืองเพชบูรี” (**เจ้าพระยาทิพากรวงศ์** 2538, 21)

บันทึกได้กล่าวถึงกลุ่มคนที่เคลื่อนย้ายมาจากบริเวณเมืองต่างๆ และเรียกเมืองเหล่านี้ว่า “เมืองทันต์” “เมืองหงี” “เมืองม่วย” นับเป็นเวลากว่า 200 ปีแล้วที่คนกลุ่ม “ลาวทรงดำ” จากบริเวณเมืองริมเขตแดนญวนได้เคลื่อนย้ายกลุ่มข้ามพื้นที่พรมแดนทางการเมืองของตนที่รวมตัวกันเองอย่างหลวมๆ ในบริเวณตอนเหนือของแดนญวน ข้ามเขตพื้นที่ปกครองของหลวงพระบางเข้าสู่พื้นที่ตอนในของสยาม แล้วตั้งถิ่นฐานอยู่ในสยามตั้งแต่นั้น สืบทอดเป็นบรรพบุรุษของกลุ่ม “ไทดำ” เมืองเพชรบุรีในปัจจุบัน

เป็นที่น่าสังเกตว่าในเวลานั้นชาวสยามไม่ได้บันทึกว่าคนกลุ่มนี้เป็น “ไทดำ” หากแต่จำแนกว่าอยู่ในกลุ่มของชาว “ลาว” คือใช้คำว่า “ลาวทรงดำ” จวบจนล่วงมาถึงครั้งสมัยรัชกาลที่ 5 สยามได้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับพื้นที่และกลุ่มคนบริเวณดังกล่าวอีกครั้งเมื่อต้องยกทัพขึ้นไปปราบฮ่อที่เข้ามารุกราน คราวนั้นกองทัพของเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีได้เดินทางไปจนถึงเมืองแถงและตั้งทัพอยู่ที่เชียงแล[2] เมื่อปี พ.ศ. 2429 (1886) (**เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี**

[2] เชียงแลเป็นชุมชนสำคัญแห่งหนึ่งในเขตเมืองแถง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำยมแถบทุ่งเมืองแถงตอนใต้ เคยเป็นค่ายที่มั่นของกลุ่มต่อต้านอำนาจราชสำนักเวียดนามราชวงศ์เล เมื่อ พ.ศ. 2293 (1750) เชียงแลมีร่องรอยค่ายคูและอยู่ในชัยภูมิที่ดี กองทัพเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีจึงเลือกใช้ที่นี่เป็นที่ตั้งทัพเมื่อมาถึงบริเวณเมืองแถง ตามลักษณะการปกครองจารีตไทดำ ชุมชนที่มีฐานะเป็นศูนย์ปกครองจะเรียกว่า “เชียง”

2504, 3:1, 7) บันทึกนั้นเรียกคนเมืองแถงว่าเป็น "ผู้ไทยดำ" ร่วมกับคำว่า "ลาวทรงดำ" ที่ชาวสยามคุ้นเคยกันมาก่อนหน้านี้ คำว่า "ผู้ไทยดำ" ที่ปรากฏขึ้นในคราวนี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามจำแนกออกจากกลุ่ม "ผู้ไทยขาว" หรือ "ไทยไล"[3] เนื่องด้วยผู้บันทึกในสมัยนั้นมองเห็นความแตกต่างเชิงอัตลักษณ์ระหว่างกลุ่ม "ผู้ไทยดำ" กับกลุ่ม "ผู้ไทยขาว" อีกทั้งคำให้การของคำสามลูกเจ้าเมืองไลซึ่งเป็น "ผู้ไทยขาว" ก็แยกแยะชาวเมืองแถงออกจากกลุ่มตนเรียกชาวเมืองแถงว่าเป็นพวก "ไทยดำ" (เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี 2505, 4:26) เอกสารฉบับนั้นได้กล่าวอีกครั้งถึงกลุ่มลาวทรงดำที่อพยพเข้ามาอยู่เพชรบุรีตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงธนบุรี ก็ปรากฏชื่อเรียกอื่นอีกว่า "ลาวสีไม้" หรือ "ลาวโซ่ง" (เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี 2504, 3:88) อย่างไรก็ตาม ไม่ว่ากลุ่มคนที่เคลื่อนย้ายมาจากบริเวณเมืองแถงจะถูกชาวไทยสยามพิจารณาลักษณะทางชาติพันธุ์เป็นแบบใดก็ตาม แต่ก็ยังถูกจัดให้เป็นส่วนหนึ่งของคนกลุ่มใหญ่ที่ชาวสยามมองว่าเป็นกลุ่มวัฒนธรรมลาว

เหตุการณ์ปราบฮ่อจากเอกสารฝ่ายสยามได้แสดงให้เห็นว่า การที่ฮ่อเข้าคุกคามบ้านเมืองแถบนั้นนับสิบปีตั้งแต่ พ.ศ. 2417-2429 (1874-1886) ทำให้ผู้คนเคลื่อนย้ายออกไปอยู่ที่อื่นเป็นจำนวนมาก นับว่าเป็นเหตุการณ์ความไม่สงบครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่งที่มีผลกระทบทางสังคมเป็นพื้นที่กว้างตั้งแต่ทางตอนเหนือของลาวจรดเขตแดนญวนจนขึ้นไปถึงเขตแดนจีน ก่อนหน้านั้นในปี พ.ศ. 2293 (1750) เมืองแถงเคยเกิดความไม่สงบภายใต้การนำของ "ฮว่างกงเจี้ด" (Hoàng Công Chất)[4] ฮว่างกงเจี้ดใช้เมืองแถงอันเป็นเมืองกันชนชายแดนระหว่างรัฐเป็นฐานที่มั่นเพื่อต่อต้านราชสำนักเวียดนาม จนกระทั่งเมื่อถึงปี พ.ศ. 2322 (1779) กองทัพจากกรุงธนบุรีได้เคลื่อนย้ายคนพื้นเมืองเดิมที่เอกสารสมัยนั้นเรียกว่า "ลาวทรงดำ" เข้ามาอยู่ในพระราชอาณาเขตของสยามและลาว เหตุการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสภาพสังคมบริเวณนั้นขาดเสถียรภาพต่อเนื่องยาวนานกว่าร้อยปีตั้งแต่ปลาย

---

[3] บันทึกของเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีเล่มที่สามกล่าวถึงกลุ่มชาวเมืองไลและลักษณะวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไปไว้ว่า "อันเมืองไลนี้ เรียกกันว่า ไทยขาว หรือ ไทยไลก็เรียก พูดภาษายังเป็นลาวอยู่ แต่ใช้ขนบธรรมเนียมอย่างแบบจีน เมืองไทยไลนี้ขึ้นกับเมืองหนองแสและเมืองนครหลวงพระบาง จึงเรียกว่า 2 ฝ่ายฟ้า" (2504, 3:3)

[4] ฮว่างกงเจี้ด เป็นผู้นำกบฏท้องถิ่นที่เคลื่อนไหวอยู่แถบจังหวัดแทนห์ฮว้า (Thanh Hóa) และเคลื่อนเข้ายึดเมืองแถงเพื่อต่อต้านราชสำนักเวียดนาม ฮว่างกงเจี้ดเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มกบฏชาวนาที่เคลื่อนไหวตามหัวเมืองต่างๆ เมื่อปลายราชวงศ์เล (Lê) ก่อนที่ราชวงศ์นี้จะสิ้นสุดอำนาจ ดูใน Đặng Nghiêm Vạn (2001)

กรุงศรีอยุธยาถึงสมัยรัชกาลที่ 5 หน่วยอำนาจทางการเมืองขนาดใหญ่คือรัฐจารีตสยามและรัฐจารีตเวียดนามต่างผลัดเปลี่ยนกันเข้าไปมีบทบาทเหนือบริเวณรอยต่อของอำนาจรัฐดังกล่าว ขณะเดียวกันพื้นที่ลักษณะเช่นนี้ก็เหมาะสมต่อการหลบหนี สะสมกำลัง และต่อต้านอำนาจที่มาจากศูนย์กลางต่างๆ ที่พยายามเข้ามาควบคุม[5]

หลังจากเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีได้ยกทัพขึ้นไปปราบฮ่อจนสำเร็จ ผู้คนที่เหลืออยู่และผู้คนที่หลบหนีไปอยู่ตามบ้านเมืองอื่นแถบรายรอบได้ค่อยๆ อพยพกลับเข้ามาอยู่บริเวณเมืองแถงตามเดิม ขณะเดียวกันชาวไทพื้นเมืองจากเมืองรอบข้าง อาทิ เมืองอ่าง เมืองควาย เมืองหม้วย ก็เข้ามาอยู่ในเขตเมืองแถง คนเหล่านี้ต่างเรียกตัวเองว่าไทดำ ดังตัวอย่างเช่น บ้านหินดำซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ทุ่งเมืองแถงทางตะวันออกเฉียงเหนือ ก็มีประชากรที่เคลื่อนย้ายมาจากเมืองดังกล่าวในช่วงเวลาร้อยปีที่ผ่านมา เมื่อคนในหมู่บ้านเสียชีวิตลง บ้านหินดำจะมีพิธีศพสวดส่งขวัญผู้ตายกลับไปหาบรรพบุรุษยังเมืองต่างๆ ตามเส้นทางที่กล่าวถึงข้างต้น

เงื่อนไขสำคัญทางการเมืองที่กระทบถึงเมืองแถงและทำให้กลุ่มไทในท้องถิ่นต้องเคลื่อนย้ายข้ามรัฐในช่วงสมัยกรุงธนบุรีต่อเนื่องมาถึงรัชกาลที่ 5 คือดุลอำนาจระหว่างสยาม เวียดนาม และฝรั่งเศส

ในสมัยกรุงธนบุรี สยามจำเป็นต้องแสดงอำนาจควบคุมหัวเมืองต่างๆ ในพระราชอาณาเขต ชายแดนที่สำคัญด้านหนึ่งคือชายแดนฝั่งเหนือซึ่งมีหลวงพระบางเป็นผู้ดูแลอีกทอดหนึ่ง เมืองแถงเองก็ถือเป็นเมืองชายแดนที่มีความอ่อนไหวทางการเมืองเนื่องจากตั้งอยู่ระหว่างหลวงพระบางกับเวียดนาม อีกทั้งเมืองแถงก็เป็นพันธมิตรกับราชสำนักหลวงพระบางและราชสำนักเวียดนามมาแต่อดีต หากแต่พระเจ้ากรุงธนบุรีสามารถเข้ามาควบคุมให้หลวงพระบางตกอยู่ใต้อำนาจสยามได้ ในขณะเดียวกันราชสำนักเวียดนามก็ประสบปัญหาความอ่อนแอและการผลัดเปลี่ยนราชวงศ์ภายใน เมืองแถงจึงตกอยู่ใต้อิทธิพลของรัฐสยามที่มีอำนาจเข้มแข็งกว่าในเวลานั้น สยามควบคุมเมืองแถงผ่านทางหลวงพระบาง การกวาดต้อนชาว “ลาวทรงดำ” ในช่วงเวลานั้นเกิดจากทัพหลวงพระบางภายใต้กองทัพใหญ่ของเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกแห่งสยาม

---

[5] เจมส์ ซี. สกอต (James C. Scott) เสนอแนวคิดเพื่ออธิบายภูมิศาสตร์เขตภูเขาทางตอนบนของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าโดดเด่นด้านกายภาพและตั้งอยู่บนเงื่อนไขอำนาจ “ระหว่างรัฐ” เขาเรียกชื่ออาณาบริเวณเหล่านี้ว่า “zomia” ดูใน Scott (2009)

แม้ว่าเวียดนามจะควบคุมอำนาจทางการเมืองภายในรัฐได้ด้วยการสถาปนาราชวงศ์ใหม่ชื่อว่าราชวงศ์เหงวียนโดยมีราชสำนักตั้งอยู่ที่เมืองเว้เมื่อปี พ.ศ. 2345 (1802) แต่เวียดนามก็จำต้องเผชิญกับปัญหาการล่าอาณานิคมจากชาวฝรั่งเศสในช่วงเวลาเดียวกับรัชกาลที่ 5 แห่งสยามประเทศ จึงไม่สามารถควบคุมพื้นที่ชายแดนได้อย่างทั่วถึงโดยเฉพาะภาคเหนือของเวียดนามในเวลานั้น ทำให้เกิดช่องว่างทางการเมืองในเขตพื้นที่สิบสองจุไทและเกิดการคุกคามจากกลุ่มฮ่อที่มาจากชายแดนจีนตอนใต้ ช่องว่างของอำนาจทางการเมืองนี้เองที่ทำให้สยามเข้ามามีอิทธิพลบริเวณนี้อีกครั้ง สยามส่งกองทัพที่นำโดยเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีขึ้นมาจนถึงบริเวณเมืองแถงและตั้งค่าย ณ ค่ายเชียงแล หากแต่สยามยังคงใช้แนวคิดและยุทธวิธีสงครามจารีต คือการยึดผู้คนมากกว่าการยึดดินแดน (People rather than Land) ดังนั้นจึงมีการกวาดต้อนผู้คนกลับเข้าไปสู่สยามอีกเป็นจำนวนมาก แต่ในขณะเดียวกันประเพณีปฏิบัติทางดุลอำนาจระหว่างสยามกับเวียดนามในบริเวณรอยต่ออำนาจรัฐแห่งนี้ก็ได้ส่งผลให้ฝรั่งเศสมีบทบาททางการเมืองมากขึ้นในพื้นที่สิบสองจุไท ฝรั่งเศสใช้แนวคิดการยึดครองดินแดนแล้วจึงควบคุมคนในดินแดนนั้น (Land rather than People) จนกระทั่งฝรั่งเศสสามารถตั้งค่ายถาวรขึ้นได้ที่เมืองไลและเมืองแถง ในเวลาต่อมาฝรั่งเศสก็ได้ใช้เรื่องนี้เป็นข้ออ้างแบ่งเขตแดนสิบสองจุไทออกจากอำนาจของสยาม เมืองแถงจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของเวียดนามในฐานะที่เป็นเมืองขึ้นฝรั่งเศสนับแต่นั้นมา

ในยุคสมัยของการตกอยู่ใต้อำนาจฝรั่งเศส เมืองแถงได้รับผลกระทบจากการเป็นสมรภูมิรบที่สำคัญระหว่างฝรั่งเศสกับกลุ่มแนวร่วมสหพันธ์เวียดนามเพื่อเอกราช (เวียดมินห์) ในปี พ.ศ. 2496 (1953) ฝรั่งเศสได้ย้ายชาวไทดำซึ่งเป็นชนพื้นเมืองหลักของเมืองแถงออกจากบริเวณทุ่งเมืองแถงเพื่อสร้างค่ายทหารและสนามบิน ในปีนั้นทุ่งนากลายเป็นสนามรบ ชาวไทดำถูกเคลื่อนย้ายขนานใหญ่ออกไปอยู่หมู่บ้านรอบนอก เช่น บ้านแตน บ้านโสม บ้านนาแก่ง บ้านหนองบัว แถบเชิงภูเขาที่ล้อมรอบ หรือไปเมืองอื่นที่อยู่ไกลออกไป รวมถึงหนีเข้าไปในเขตลาว

ยุทธภูมิเดียนเบียนฟู: จุดเปลี่ยนระบบการเมืองการปกครองแบบจารีตของไทดำเมืองแถง

นับเป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้วที่กลุ่ม “ไท” ปกครองเมืองแถงและเรียกชื่อเมืองว่าเมืองแถงก่อนที่ต่อมาจะรู้จักกันในนามของ “ฝู่เดี่ยนเบียน”

ซึ่งเป็นชื่อที่ตั้งใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2384 (1841) ในรัชสมัยจักรพรรดิเถี่ยวจิแห่งเวียดนามซึ่งตรงกับรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ชื่อใหม่คือความพยายามกำหนดพระราชอาณาเขตไปจนถึงเขตแดนลาว หากแต่พื้นที่เมืองแถงนั้นเป็นเขตภูมิศาสตร์วัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง กลุ่มคนส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมที่ใกล้ชิดกับวัฒนธรรมล้านช้าง รวมทั้งภูมิศาสตร์เมืองแถงก็ตั้งบนแม่น้ำยมซึ่งเป็นต้นน้ำสาขาหนึ่งที่ไหลผ่านทุ่งเมืองแถงไปรวมกับแม่น้ำอูแล้วลงแม่น้ำโขงที่เมืองหลวงพระบาง นอกจากนี้ กลุ่มคนที่เรียกตัวเองว่าเป็น “ไท” ได้เข้าปกครองมีอำนาจทั้งทางการเมืองและทางวัฒนธรรมบริเวณเมืองแถงมายาวนานกว่าหลายร้อยปีแล้ว กลุ่มไทได้สร้างระบบความสัมพันธ์ของหน่วยการปกครองเป็นแบบ “บ้าน-เมือง” (ดูรายละเอียดใน ฉัตรทิพย์ และพิเชฐ 2553) กลุ่มที่สืบเชื้อสายมาจากตระกูล “คำ” เป็นผู้ปกครอง ตระกูลนี้ภายหลังแบ่งออกเป็น 2 สาย คือสายสกุล “ลอคำ” และสายสกุล “บากคำ” คนในตระกูลคำเชื่อว่าบรรพบุรุษต้นตระกูลของทั้งสองสายคือ “ท้าวลอ” ลูกชายคนหนึ่งของท้าวลอชื่อ “ล้านเจือง” เป็นผู้นำคนแรกที่นำพากลุ่มคนไทเข้ามาตั้งบ้านเรือนและปกครองเมืองแถง[6]

บรรดา “ท้าว” และ “เพี้ย-ท้าว” (ดูใน Đặng Nghiêm Vạn 1979; Cậm Trọng 1978) ที่แตกสายออกมาจากตระกูลคำได้กลายมาเป็นกลุ่มชนชั้นปกครองในระบบการปกครองจารีตของเมืองแถงจนกระทั่งถึงช่วงยุทธภูมิเดียนเบียนฟู “เจ้าเมือง” หรือเรียกอีกชื่อว่า “อานญาเมือง” ที่เป็นไทดำคนสุดท้ายของเมืองแถงก่อนที่ฝรั่งเศสจะเข้าครอบครอง คือลอวันฮัก ผู้ปกครองเมืองแถงระหว่างปี พ.ศ. 2484-2488 (1941-1945) ลอวันฮักสืบทอดอำนาจและประเพณีการปกครองด้วยความชอบธรรมทางสายเลือดจากสายสกุลลอคำ แต่ในระหว่างปี พ.ศ. 2488-2497 (1945-1954) เมืองแถงถูกฝรั่งเศสแทรกแซง ฝรั่งเศสสนับสนุนให้คนในตระกูล “แดว” ซึ่งเป็น “ไทขาว” จากเมืองไลมาปกครองเมืองแถง ดังนั้นจึงปรากฏต่อมาว่าผู้นำชาวไทขาวมักจะอยู่ฝ่ายฝรั่งเศส ในขณะที่ผู้นำชาวไทดำจะหันไปร่วมมือกับกลุ่มเวียดมินห์เพื่อช่วยกันต่อต้านฝรั่งเศส

กลุ่มผู้นำชาวไทดำยังคงมีบารมีและอำนาจในท้องถิ่นมาโดยตลอดร่วมกับกลุ่มเวียดมินห์และมีบทบาทสำคัญจนถึงเหตุการณ์ชัยชนะแห่ง

---

[6] Chamberlain (1998, 1-12) และ Đặng Nghiêm Vạn và Đinh Xuân Lâm (1977) นอกจากนี้สามารถดูได้จากเอกสารจารีตการบันทึกประวัติศาสตร์ไทดำในกลุ่ม “ความโทเมือง” หรือสามารถดูความโทเมืองสำนวนแปลเป็นภาษาไทยโดยแชมเบอร์เลน (Chamberlain 2529)

เดียนเบียนฟูในปี พ.ศ. 2497 (1954) แม้ว่าช่วงเวลานั้นฝรั่งเศสได้ให้การสนับสนุนผู้นำไทขาวก็ตาม กล่าวได้อย่างชัดเจนว่าช่วงเวลาที่ฝรั่งเศสพยายามจะเข้ายึดดินแดนของพวกไทดำเพื่อทำเป็นสมรภูมิเดียนเบียนฟูนั้น พี่น้องชาวไทดำในท้องถิ่นยังคงเคารพและยอมรับสิทธิธรรมทางการปกครองที่สืบทอดมาเป็นเวลานานของบรรดาผู้นำและชนชั้นปกครองซึ่งประกอบด้วยสายสกุลลอคำเป็นหลัก ความเชื่อและจารีตทางการเมืองชุดนี้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางทั่วบริเวณภาคเหนือของลาวมาจนถึงภาคเหนือของเวียดนาม ทำให้คนในตระกูลคำทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นสายลอคำหรือสายบากคำมีฐานะเป็นชนชั้นนำทั้งทางสังคมและทางการเมือง ฝรั่งเศสจึงต้องเผชิญกับอิทธิพลของตระกูลคำตลอดมา แม้ว่าจะพยายามตัดตอนการสืบทอดอำนาจในตำแหน่งเจ้าเมืองก็ตาม (McAlister Jr. 1967, 772, 779)

เมื่อบรรดาผู้นำไทดำในตระกูลคำได้เข้าร่วมกับกลุ่มเวียดมินห์ ก็ได้ผันสถานภาพผู้นำทางสังคมและการเมืองของตนจากชนชั้น “เพี้ย-ท้าว” มาสู่สถานภาพคอมมิวนิสต์ตามแนวอุดมการณ์ของกลุ่มเวียดมินห์ รวมไปจนถึงอดีตเจ้าเมืองแถง ลอวันฮัก ผู้มีบทบาทสำคัญต่อกลุ่มการเมืองรูปแบบใหม่ที่จะมีผลต่อชีวิตชาวไทดำในเวลาต่อมา

> *“ลอวันฮักมาจากตระกูลของพวกท้าวหรือผู้ปกครองชั้นสูงแห่งเชียงจันซึ่งมีฐานะเป็นศูนย์การปกครองของเมืองแถง แต่ภายใต้อำนาจปกครองของฝรั่งเศส ลอวันฮักมีสิทธิปกครองเฉพาะบริเวณที่เป็นทุ่งเมืองแถงซึ่งมีหมู่บ้านรอบๆ เพียง 2-3 หมู่บ้านให้ดูแลเท่านั้น ตำแหน่งที่ถูกกำกับจากฝรั่งเศสนี้ ลอวันฮักได้ค่าตอบแทนเดือนละ 12 เปียซต์ ข้าว 600 กิโลกรัม ที่นาประมาณ 6 เหมา (ราว 42,000 ตารางเมตร) และชาวบ้านกลุ่ม ‘ยก’ (ครัวเรือนรับใช้) จำนวน 12 ครัวเรือน ชาวบ้านโดยทั่วไปยังคงนับถือลอวันฮักตามแบบประเพณี เรียกเขาว่า ‘อานญาพ่อ’ และยังแสดงความเคารพนอบน้อม เช่น ถอยออกห่างเมื่อต้อง สวนทางกันบนท้องถนน” (Vu Can 1975)*

กล่าวได้ว่าลอวันฮักเป็นผู้นำไทดำตระกูลลอคำคนสุดท้ายที่ปกครองเมืองแถงจนถึงปี พ.ศ. 2488 (1945) หลังจากนั้นฝรั่งเศสได้สนับสนุนกลุ่มไทขาวตระกูลแดวซึ่งมี “แดววันลอง” เป็นเจ้าเมืองอยู่ที่เมืองไล แดววันลองส่งลูกชายของตนคือ “แดววันอุน” เข้ามาเป็นผู้ปกครองเมืองแถงแทนลอวันฮัก ทำให้ลอวันฮักต้องหันเข้าร่วมมือกับฝ่ายเวียดมินห์และได้รับตำแหน่งผู้นำการเคลื่อนไหวในภูมิภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม

เมืองแถงหลัง พ.ศ. 2488 (1945) จึงเปลี่ยนถ่ายอำนาจผู้ปกครองจากไทดำตระกูลลอคำมาสู่ไทขาวตระกูลแดว หากจะกล่าวในอีกด้านหนึ่งย่อมหมายถึงกลุ่มไทขาวซึ่งเดิมเคยมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองไลได้ขยายอำนาจลงมาปกครองถึงเมืองแถง อิทธิพลไทขาวเข้มแข็งขึ้นเรื่อยๆ และเห็นได้ชัดอีกครั้งในปี พ.ศ. 2491 (1948) เมื่อฝรั่งเศสได้ก่อตั้งหน่วยการปกครองสหพันธรัฐไทและยกฐานะแดววันลองให้เป็น “เจ้าแผ่นดินไท”[7]

กล่าวได้ว่าสหพันธรัฐไทที่เกิดขึ้นเวลานี้เป็นพัฒนาการสูงสุดของระบบการเมืองการปกครองจากจารีตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม มีผู้นำเป็นศูนย์กลางการปกครองคือแดววันลองและเครือข่ายตระกูลแดว มีเมืองศูนย์กลางการปกครองคือเมืองไล มีการทำแผนที่ดินแดนสหพันธรัฐไทเป็นครั้งแรกครอบคลุมอาณาบริเวณอย่างชัดเจน มีชื่อเรียกเป็นชื่อภาษาไทท้องถิ่นในเวลานั้นว่า “สิบหกเจาไท” และมีผู้นำกลุ่มไทขาวเป็นผู้ปกครองดินแดนพร้อมกับการสนับสนุนจากฝรั่งเศส

การสนับสนุนจากฝรั่งเศสนี้เองที่ทำให้ตระกูลแดวได้รับอภิสิทธิ์และผลประโยชน์มากขึ้น ดังเช่นในปี พ.ศ. 2496 (1953) ผลผลิตข้าวของบรรดาเมืองต่างๆ ภายใต้การควบคุมของแดววันลองสูงถึง 4,000 ตัน ซึ่งนับเป็นร้อยละ 30 ของผลผลิตในดินแดนสหพันธรัฐไททั้งหมด (McAlister Jr. 1967, 825) อันที่จริงแล้วเมืองแถงถือว่าเป็นดินแดนที่ให้ผลผลิตทางการเกษตรที่สูงที่สุดของสหพันธรัฐไทซึ่งรวมทั้งผลผลิตที่ได้จากข้าวและฝิ่น ยิ่งกว่านั้น กำไรจากการค้าฝิ่นได้ตกมาสู่มือฝรั่งเศสและกลุ่มไทขาวของแดววันลองเนื่องจากบรรดาพ่อค้าคนกลางที่คอยรับซื้อฝิ่นจากผู้ผลิตที่อยู่ข้างในก็คือกลุ่มคนไทที่อยู่ตามหุบเขาต่างๆ นั่นเอง (Michaud 2000) รายได้ของสหพันธรัฐไทที่มาจากฝิ่นช่วยหล่อเลี้ยงระบบเศรษฐกิจของอินโดจีนแห่งฝรั่งเศสอย่างสูง จนทำให้ฝรั่งเศสหวงแหนดินแดนนี้มากและพยายามรักษาไว้จนถึงการต่อสู้ครั้งสุดท้ายที่ทุ่งเมืองแถงหรือเดียนเบียนฟู กล่าวกันว่ายุทธภูมิที่เป็นที่รู้จักกันทั่วโลกนี้ในอีกแง่หนึ่งก็คือรูปแบบของการรักษาผลประโยชน์เศรษฐกิจในสงครามฝิ่นและเป็น*การเมืองเรื่องเฮโรอีนของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*[8] เลยทีเดียว

---

[7] โปรดดู “ธรรมนูญสหพันธรัฐไท” ใน ภัทธิยา (2544, 199-204)

[8] ดูใน McCoy (1972) และข้อเสนอเพื่อยืนยันประเด็นนี้อีกครั้งโดย Salemink (2008)

ประวัติศาสตร์ของขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชเวียดนามไม่ได้กล่าวไว้ชัดเจนถึงการแยกตัวออกจากกันระหว่างกลุ่มไทขาวกับไทดำซึ่งเกิดขึ้นในช่วงฝรั่งเศสเข้ามาเป็นตัวแปรทางการเมืองที่สำคัญ หากแต่ได้เขียนไว้อย่างมีสาระสำคัญว่าชาติเวียดนามเป็นหนึ่งเดียวจากการรวมตัวของเหล่าชนชาติต่างๆ ทุกกลุ่มร่วมกับชาวกินห์ (Kinh) ในการต่อสู้เพื่อเอกราช[9] ประธานโฮจิมินห์ผู้นำขบวนการเคลื่อนไหวได้มีสาส์นไปยังชนชาติต่างๆ ทุกกลุ่มในวันประกาศเอกราช ปี พ.ศ. 2488 (1945) ว่า "บัดนี้ ชนชาติทั้งหลายผู้ได้รวมตัวกันเป็นหนึ่งเดียวจะต้องผนึกกำลังเพื่อความสามัคคีปรองดองยิ่งขึ้น ผู้ที่ได้พยายามอย่างถึงที่สุดมาแล้ว ก็จงได้พยายามต่อไปในอันที่จะรักษาเอกราชของชาติ สร้างความมั่นคงและสร้างประเทศเวียดนาม"[10]

นโยบายการรวมกลุ่มคนต่างๆ เพื่อการสร้างชาติเวียดนามมีผลต่องานเขียนทางวิชาการของนักชาติพันธุ์วิทยาที่ทำงานให้แก่รัฐในช่วงเวลานั้น ภายใต้กรอบความรับรู้ของการสร้างความเป็นชาติเวียดนามสมัยใหม่ พรมแดนทางชาติพันธุ์ระหว่างไทขาวกับไทดำจึงถูกทำให้ไม่ชัดเจน เวียดนามจำแนกให้กลุ่มไทดำและไทขาวในเวียดนามอยู่ในกลุ่มที่เรียกรวมกันว่า "ไท" (Thái) โดยพยายามนำเสนอภาพความเป็นกลุ่มไทหนึ่งเดียว (Cầm Trọng 1978, 566) และยังได้กล่าวเพิ่มอีกว่าทั้งกลุ่มไทขาวและไทดำซึ่งในที่สุดก็คือกลุ่ม "ไท" ต่างก็ได้เข้าร่วมกับกลุ่มเวียดมินห์และชนชาติส่วนน้อยกลุ่มต่างๆ ในอันที่จะสร้างประวัติศาสตร์และชาติเวียดนามสมัยใหม่ (Đặng Nghiêm Vạn và Đinh Xuân Lâm 1979, 22)

ผลที่ตามมาหลังการปลดปล่อยประเทศเวียดนามก็คือ พื้นที่แถบสิบสองจุไทถูกจัดระบบขึ้นใหม่เมื่อรัฐบาลเวียดนามได้ตั้ง "เขตปกครองตนเองไท-แม้ว" ในปี พ.ศ. 2498 (1955) หนึ่งปีหลังจากได้รับชัยชนะในสมรภูมิเดียนเบียนฟู นับเป็นจุดสิ้นสุดอำนาจฝรั่งเศสในดินแดนเวียดนาม และเป็น

---

[9] กินห์ (Kinh) เป็นชื่อเรียกทางชาติพันธุ์ของชาวเวียดนามที่ถือเป็นชนชาติส่วนใหญ่ของประเทศ

[10] อนึ่ง คำประกาศเอกราชเมื่อปี พ.ศ. 2488 (1945) ยังไม่บรรลุผลสำเร็จ เนื่องจากไม่สามารถขับไล่ฝรั่งเศสออกไปได้ โฮจิมินห์ต้องนำพาขบวนการเคลื่อนไหวต่อสู้ต่อไปจนได้รับชัยชนะในสมรภูมิเดียนเบียนฟูอีก 9 ปีต่อมา ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญให้ฝรั่งเศสยอมเจรจาถอนตัวออกจากเวียดนามในสนธิสัญญาเจนีวาเมื่อปี พ.ศ. 2497 (1954), "Letter of President Ho Chi Minh to All Nationalities," December 3, 1945, Ho Chi Minh Museum, Hanoi.

จุดสิ้นสุดอำนาจการเมืองและระบบการปกครองแบบจารีตของบรรดากลุ่มชาติพันธุ์ไทที่กระจายตัวอยู่ตามภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม

"เขตปกครองตนเองไท-แม้ว" ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น "เขตปกครองตนเองตะวันตกเฉียงเหนือ" เป็นหน่วยการปกครองใหม่ที่รัฐบาลกลุ่มเวียดมินห์สถาปนาขึ้นเหนือดินแดนสิบสองจุไท เขตปกครองนี้ได้กลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ระบบการปกครองจารีตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเหนือดินแดนภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนามสิ้นสุดลง ซึ่งหมายรวมถึงกลุ่มไทขาวที่เคยมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองไล กลุ่มไทดำที่เมืองแถง รวมทั้งเมืองอื่นๆ ซึ่งทั้งหมดเคยรวมตัวกันอย่างหลวมๆ ในชื่อที่คุ้นเคยกันว่า สิบสองจุไท[11]

ดังนั้นนักวิชาการบางท่านจึงเรียกดินแดนสิบสองจุไทในยุคสมัยการปกครองของกลุ่มเวียดมินห์ตั้งแต่ พ.ศ. 2498 (1955) เป็นต้นมาว่า "สิบสองจุไทเวอร์ชั่นคอมมิวนิสต์" (A communist version of Sip Song Chau Thai) (McAlister Jr. 1967, 833) โครงสร้างทางการเมืองและสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทจึงค่อยๆ ถูกกลืนกลายเข้าสู่ระบบของเวียดนามยิ่งกว่ายุคสมัยใดในประวัติศาสตร์ ที่สำคัญคือเป็นการกลายเป็นเวียดนาม (Vietnamization) ภายใต้นโยบายของคอมมิวนิสต์กลุ่มเวียดมินห์

กล่าวกันว่าหลังจากที่ลอวันฮักเจ้าเมืองแถงที่เป็นไทดำคนสุดท้ายได้เข้าร่วมกับกลุ่มเวียดมินห์ เขามีบทบาทสำคัญทางการเมืองและการทหาร ลอวันฮักได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าคณะกรรมการฝ่ายบริหารของเขตปกครองตนเองตะวันตกเฉียงเหนือ และเป็นสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ แน่นอนว่าการกลับมาครั้งหลังของลอวันฮักไม่ได้ยืนอยู่บนระบบการเมืองแบบจารีตของกลุ่มไทดำ แต่เป็นการกลับมาในฐานะผู้นำในกลุ่มคอมมิวนิสต์ ลักษณะเช่นนี้ไม่เพียงเกิดขึ้นกับกลุ่มชนชั้นสูงเช่นลอวันฮักเท่านั้น บรรดาชาวไทดำทั่วๆ ไปจากเมืองเชินลา หรือแม้แต่ชาวไทขาว ชาวม้ง เย้า ขมุ ในบริเวณสิบสองจุไทก็ได้เปลี่ยนสถานภาพตนเองมาเป็นคอมมิวนิสต์เช่นเดียวกัน (Michaud 2000)

---

[11] สิบสองจุไทเป็นชื่อที่สยามคุ้นเคยดี โดยเฉพาะช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ส่วนเอกสารฝ่ายเวียดนามเรียกพื้นที่นี้เป็นสองส่วนคือ "เก้าเจิวไทดำ" (chín châu Thái Đen) และ "บรรดาเจิวไทขาว" (các châu Thái Trắng) ในขณะที่เอกสารท้องถิ่นของชาวไทดำในเวียดนามกล่าวว่า "ดินไทเฮามีสิบหกเจิวแต่หลัง" และเพิ่งเปลี่ยนแปลงเป็นสิบสองเจิวไทเมื่อฝรั่งเศสเข้ามาจัดระเบียบการปกครองท้องถิ่น ดูใน Đặng Nghiêm Vạn (1977, 168-69) และ Cầm Trọng (1978)

การที่กลุ่มคนต่างๆ ในท้องถิ่นเปลี่ยนจากสังคมแบบจารีตมาสู่คอมมิวนิสต์เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงความรู้สึกผูกพันเฉพาะท้องถิ่นที่พัฒนาการเปลี่ยนผ่านเข้ามาสู่สำนึกแห่งความเป็นชาติ ผู้คนเริ่มนิยามผูกพันตนเองร่วมกับรัฐบาลเวียดนามเหนือ (McElwee 2004, 192) การเปลี่ยนสถานภาพทางสังคมที่อิงกับเงื่อนไขทางการเมืองได้ดึงให้ผู้คนในท้องถิ่นปรับตัวเข้าสู่ศูนย์กลางแห่งความเป็นชาติ ในขณะเดียวกันคนกลุ่มใหญ่เช่นชาวกินห์ที่ผูกพันอยู่กับฐานะอันเป็นศูนย์กลางก็ได้เรียนรู้ไปร่วมกันว่า ในกระบวนการสร้างชาติใหม่ของเวียดนาม ชนชาติส่วนน้อยกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไท แม้ว ขมุ มีบทบาทสร้างเอกราชและชาติเวียดนามด้วยเช่นเดียวกัน

การเมืองในประวัติศาสตร์ชาติและชาติพันธุ์ จากความทรงจำของชาวไทและชาวกินห์

กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อยู่ในเวียดนามได้รับการบันทึกไว้ในหน้าประวัติศาสตร์สมัยใหม่ว่ามีส่วนร่วมสร้างชาติเวียดนาม หากแต่ในกระบวนการนี้กลุ่มชาติพันธุ์ไทและกลุ่มอื่นๆ ถูกมองว่าต้องได้รับการพัฒนาไปสู่สังคมอารยะด้วยอุดมการณ์แห่งสังคมนิยมร่วมกับชาวกินห์ในฐานะที่เป็นพี่ใหญ่ (Pelley 1998)

ชาวไทดำเองก็ได้กล่าวไว้ในทิศทางเดียวกันนี้ว่า “ในยุคสมัยแห่งพรรคลุงโฮเข้ามาถึง ความมืดมิดมลายไป แสงแห่งสันติภาพสว่างเหนือป่าเขาแห่งดินแดนตะวันตกเฉียงเหนือ คนไทได้รับการยกระดับการเรียนรู้” (Cầm Trọng 1978, 563) กระบวนการสู่เอกราชและชาติได้ค่อยๆ เปลี่ยนการรับรู้ของบรรดาคนไทและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชาติเวียดนามสมัยใหม่

ต้นตระกูลไทดำ และบรรพบุรุษชาวกินห์ในเมืองแถง

ตำนานของ “ล้านเจือง” ปรากฏอยู่ในเอกสารจารีตนิพนธ์ทางประวัติศาสตร์ของไทดำที่เรียกว่า “ความโทเมือง” ซึ่งจะถูกนำออกมาอ่านในพิธีศพ “ล้านเจือง” ปรากฏตัวขึ้นก่อนที่ความโทเมืองจะกล่าวถึงกษัตริย์ที่มีตัวตนทางประวัติศาสตร์ชัดเจนคือพระเจ้าสามแสนไทแห่งหลวงพระบางและจักรพรรดิเลถายตงของเวียดนาม กษัตริย์ทั้งสองพระองค์ต่างก็มีอำนาจทางการเมืองมากในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 เนื้อความในความโทเมืองกล่าวถึงการเคลื่อนย้าย

ของคนไทกลุ่มนี้ นำโดยวีรบุรุษล้านเจือง เดินทางจากเมืองลอซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออก เมื่ออพยพมาถึงเมืองแถงล้านเจืองได้ตัดสินใจตั้งบ้านเมืองและตั้งศูนย์การปกครองขึ้นที่ “ปอมล้านเจือง” ปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันดีในนามเนินเขา A1 ซึ่งเป็นเนินเขาสำคัญในยุทธภูมิเดียนเบียนฟู (Đặng Nghiêm Vạn 1977, 184; 1979, 25) คนท้องถิ่นโดยเฉพาะชาวไทดำต่างก็รับรู้กันดีว่าปอมล้านเจืองเคยเป็นที่ฝังศพของล้านเจืองมาก่อน[12]

ดังนั้นช่วงเวลาที่ล้านเจืองนำพาคนไทอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณเมืองแถงอย่างน้อยก่อนต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ตามที่ปรากฏในความโทเมือง ก็เป็นช่วงรอยต่อที่ดินแดนนี้อยู่ระหว่างเขตอำนาจทางการเมืองที่ยิ่งใหญ่คือกลุ่มลาวหลวงพระบางกับกลุ่มเวียดนาม

ล้านเจืองเป็นวีรบุรุษและเป็นผู้นำต้นตระกูลกลุ่มคนไทที่เคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่เมืองแถง คนไทกลุ่มนี้จึงอาศัยที่มาทางประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนยกย่องให้ล้านเจืองเป็นบรรพบุรุษต้นตระกูล “ไทดำ” เรียกล้านเจืองว่า “ปู่เจ้าล้านเจือง” เรื่องราวของวีรบุรุษล้านเจืองปรากฏอยู่ในเอกสารจารีตของกลุ่มไทดำหลายสำนวนนอกเหนือจากความโทเมืองเอง เช่น ความเจืองหานความไต่ปู่ศึก โซ่ผีเฮือน (ดูใน Truyện Thơ và trường ca dân gian Thái 1998; Cầm Trọng and Masao 2003) ที่มาและสำนึกประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ชุดนี้ทำให้กลุ่มไทดำแยกแยะตัวเองออกจากคนท้องถิ่นกลุ่มอื่นๆ รวมถึงพวกไทขาวที่มีประวัติที่มาแตกต่างออกไป ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์จึงเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้นิยามอัตลักษณ์ของความเป็น “ไทดำ” มีความชัดเจนจนถึงทุกวันนี้

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองแถง-เดียนเบียนฟูยังได้กล่าวถึงผู้นำเชื้อสายเวียดนามคนหนึ่งชื่อว่า “ฮว่างกงเจิ้ด” บุคคลผู้นี้เป็นชาวเวียดนามที่เคลื่อนไหวทางการเมืองท้องถิ่นช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 23 ฮว่างกงเจิ้ดได้ร่วมกับผู้นำคนไทท้องถิ่นอีก 2 คนคือ “ญาย” และ “แข็ง” เข้าต่อต้านอำนาจราชสำนักเวียดนามจนตั้งตนขึ้นเป็นผู้ปกครองท้องถิ่นได้ในระยะเวลาอันสั้น มีศูนย์กลางตั้งขึ้นที่ “เชียงแล” บริเวณฝั่งใต้ของทุ่งเมืองแถง หลังจากที่ฮว่างกงเจิ้ดเสียชีวิตชาวบ้านได้ตั้งศาลเคารพไว้ที่เชียงแล ต่อมาได้รับการบูรณะขึ้นในปี พ.ศ. 2482 (1939) ระหว่างการเคลื่อนไหวเพื่อเอกราชของกลุ่มเวียดมินห์

---

[12] **อ้ายหลวงหิน ชาวไทดำเมืองแถง-เดียนเบียนฟู** อายุ 59 ปี เป็นข้าราชการระดับสูงด้านวัฒนธรรมของจังหวัดเดียนเบียนและสืบเชื้อสายมาจากตระกูลลอ (สัมภาษณ์ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548)

ปัจจุบันได้มีพิธีกรรมที่ศาลแห่งนี้เป็นประจำทุกปี ชาวบ้านที่เป็นคนไทในท้องถิ่นต่างก็เรียกฮว่างกงเจ้ดว่า “แกวเจ้ด” คำว่าแกวเป็นคำที่ชาวไทใช้เรียกคนเวียดนาม แม้ว่าตระกูลของฮว่างกงเจ้ดจะเคยเป็นถึงผู้นำระดับสูงในท้องถิ่นก็ตาม แต่ก็ถูกกลืนกลายเป็นไท (Tai-ization) ในเวลาต่อมา (**Đặng Nghiêm Vạn và Đinh Xuân Lâm** 1979, 23) ปัจจุบันไม่มีใครรู้ว่าใครคนไหนสืบเชื้อสายมาจาก “แกวเจ้ด” หากแต่เรื่องราวและศาลเจ้าของฮว่างกงเจ้ดยังคงปรากฏอยู่ในการรับรู้ของคนไทท้องถิ่น

คนไทในเมืองแถง-เดียนเบียนฟูรับรู้ถึงเรื่องราววีรบุรุษท้องถิ่นด้วยกัน 2 คนคือ ปู่เจ้าล้านเจือง ในฐานะที่เป็นวีรบรรพบุรุษต้นตระกูลของ “ไทดำ” และฮว่างกงเจ้ด ผู้นำชาวเวียดนามที่เป็นตัวแบบของอุดมการณ์แห่งการปลดปล่อยอิสรภาพที่มาจากการร่วมมือกันระหว่างชาวเวียดกับชาวไท จากกบฏชาวนาในอดีตมาสู่ความเคลื่อนไหวเพื่อเอกราชชาตินิยมในยุคปัจจุบัน เมื่อกลุ่มเวียดมินห์ได้รับชัยชนะในปี พ.ศ. 2497 (1954) เดียนเบียนฟูจึงกลายมาเป็นพื้นที่สำคัญในประวัติศาสตร์แห่งชาติเวียดนาม

เดียนเบียนฟูเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงเป็นอย่างมากจนมีคำกล่าวว่า “เดียนเบียนฟูเป็นพื้นที่อันจรัสจ้าแห่งประวัติศาสตร์ร่วมสมัย ด้วยเป็นสถานที่แห่งชัยชนะอันเกรียงไกรเหนือชาติฝรั่งเศส เดียนเบียนฟูจะคงอยู่ในความภาคภูมิใจแห่งปวงชนชาวเวียดนามตราบชั่วนิรันดร์” (Truong chinh 1984)

ในความเป็นจริงชาวเวียดนามก็ภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งต่อเหตุการณ์ยุทธภูมิเดียนเบียนฟู “จุง” ชาวเวียดนามรุ่นใหม่คนหนึ่งที่ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าถึงความรู้สึกนี้[13] วันนั้นผู้เขียนได้ไปดูภาพยนตร์จากฟิล์มประวัติศาสตร์เรื่องยุทธภูมิเดียนเบียนฟูที่ร้านของจุง ภาพยนตร์แบบนี้มีเผยแพร่ในรูปแบบวีซีดีและหาได้ไม่ยากนักเมื่ออยู่ในพื้นที่เดียนเบียนฟู ระหว่างที่ดูนั้นจุงจะแสดงความภาคภูมิใจเป็นอย่างมากที่ได้เล่าถึงรายละเอียดของเรื่องราว ความสามารถ ความอดทน ความกล้าหาญของทหารเวียดนาม ชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ จนปรากฏเป็นรอยยิ้ม รื้นน้ำตาแห่งความภูมิใจ และประกายตาอันมุ่งมั่นต่อความรู้สึกแห่งชาติเวียดนาม เดียนเบียนฟูสำหรับจุงจึงยิ่งใหญ่มากโดยเฉพาะเมื่อย้อนเวลากลับไปในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา แต่เมื่อผู้เขียนได้ถามจุงถึงเรื่องราวของท้องถิ่น

---

[13] จุง ชาวกินห์รุ่นใหม่ เพิ่งย้ายมาจากจังหวัดห่าติ๋นห์ (Hà Tĩnh) เมื่อปีที่แล้ว จุงทำงานเป็นลูกจ้างร้านถ่ายเอกสารที่ตั้งอยู่บนถนนสายกลางเมืองเดียนเบียนฟู ผู้เขียนได้พบกับจุงตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 ที่เดียนเบียนฟู เวลานั้นเขาอายุ 17 ปี (สัมภาษณ์, กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548)

และคนท้องถิ่นที่นี่โดยย้อนกลับไปกว่าร้อยปี จุงไม่สามารถจะบอกเล่าต่อได้ เช่นเดียวกับ “ชาง” ชาวกินห์ที่เพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ในเดียนเบียนฟูเพื่อทำธุรกิจส่วนตัว[14] เขาก็รู้จักเดียนเบียนฟูเฉพาะในบริบทประวัติศาสตร์ร่วมสมัยแห่งชาติเวียดนามเท่านั้น

ในทางตรงกันข้าม ชาวไทดำยังมีความทรงจำที่ดีต่อสถานที่ที่เคยบูชา “ปู่เจ้าล้านเจือง” ณ ปอมล้านเจืองอันเป็นเนินเขาลูกย่อมๆ ใกล้กับ “เชียงจัน” หรือเขตศูนย์ปกครองของไทดำในอดีต ปัจจุบันทั้งปอมล้านเจืองและเชียงจันตั้งอยู่บริเวณใจกลางเมืองแถงหรือเดียนเบียนฟู ในช่วงสงคราม ฝรั่งเศสทำปอมล้านเจืองให้เป็นป้อมและค่ายทหาร บริเวณนี้เป็นเนินค่ายสำคัญที่กลุ่มเวียดมินห์ยึดได้ก่อนจะลงไปยึดทุ่งเมืองแถงจนได้รับชัยชนะ ปอมล้านเจืองจึงมีชื่อในช่วงสงครามว่า “เนิน A1” ปัจจุบันกลายเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งและเป็นสัญลักษณ์แห่งชัยชนะร่วมกับยุทธภูมิเดียนเบียนฟู เพราะฉะนั้นชาวไทดำจึงรับรู้พื้นที่ปอมล้านเจืองหรือเนิน A1 ในแบบทวิความหมาย คือเป็นทั้งความหมายในทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์เฉพาะกลุ่มเพราะเป็นที่ฝังศพปู่เจ้าล้านเจืองผู้เป็นบรรพบุรุษต้นตระกูลไทดำ และเป็นทั้งสัญลักษณ์แห่งชัยชนะของสงครามแห่งการสร้างชาติเวียดนาม เพราะคนไทกลุ่มนี้ได้มีส่วนร่วมในประวัติศาสตร์แห่งการสร้างชาติและกลายมาเป็นพลเมืองส่วนหนึ่งของประเทศเวียดนาม

จากเมืองแถงเป็นเดียนเบียนฟู: ในนโยบายทางการเมืองชาติพันธุ์ของเวียดนาม

1. กระบวนการทางสังคมหลังการปลดปล่อย กับการย้ายชาวกินห์สู่เมืองแถง-เดียนเบียนฟู

นโยบายทางการเมืองที่สำคัญต่อมาหลังจากจัดระบบและองค์กรทางการเมืองในท้องถิ่นใหม่ให้เป็นเขตปกครองตนเอง คือการเคลื่อนย้ายประชากรชาวกินห์ขนานใหญ่ กล่าวได้ว่านี่เป็นการเมืองทางเศรษฐกิจของการอพยพโยกย้ายประชากรแห่งคริสต์ศตวรรษที่ 20 ของเวียดนาม (Hardy

[14] ชาง ชาวกินห์อายุ 28 ปี ชางมาจากแถบอ่าวหะลอง (Hạ Long) เขาเคยทำอาชีพไกด์ที่นั่น แต่ต่อมาย้ายมาอยู่เดียนเบียนฟูเพื่อเปิดร้านขายเสื้อผ้าบนถนนสายกลางของเมืองเดียนเบียนฟู ชางบอกด้วยว่าเสื้อผ้าที่มาจากไทยแลนด์จะขายดีเป็นพิเศษ (สัมภาษณ์, กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548)

2003a, 329, 350) นโยบายการเคลื่อนย้ายประชากรหลังการปลดปล่อยเริ่มต้นในเขตเดียนเบียนฟูราวปี พ.ศ. 2501 (1958) (Tạ Long 2005, 15)

การเคลื่อนย้ายชาวกินห์ขนานใหญ่จากพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงไปสู่พื้นที่เขตภูเขา เป็นนโยบาย "การเคลื่อนย้ายประชากรในรัฐ" (in-migration) ของเวียดนาม โดยส่วนใหญ่แล้วประชากรชาวกินห์ที่เคลื่อนย้ายเข้าสู่เขตเดียนเบียนฟูมีพื้นเพเดิมมาจากจังหวัดถายบิ่นห์ (Thái Bình) แถบราบลุ่มปากแม่น้ำแดง ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่นที่สุดของประเทศ (Jones and Fraser 1982, 116) อันที่จริงนักวิชาการฝรั่งเศสในสมัยอาณานิคมเคยรายงานไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2480 (1937) แล้วว่า บริเวณที่ราบสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแดงเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่ประชากรหนาแน่นมากที่สุดแห่งหนึ่งในโลก[15]

แม้ว่าปัญหาดังกล่าวถูกเล็งเห็นมานานแล้วและได้มีรายงานเพิ่มเติมด้วยว่าควรมีโครงการพัฒนาและจัดการปฏิรูปที่ดินใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตรให้สูงขึ้น หากแต่ข้อเสนอการพัฒนาและปฏิรูปที่ดินปากแม่น้ำแดงในเวลานั้นได้รับการปฏิเสธจากรัฐบาลอาณานิคมฝรั่งเศส ปัญหาที่รุนแรงนี้ถูกหยิบยกขึ้นมาอีกครั้งในวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของแอนดรูว์ ฮาร์ดี (Andrew Hardy, 2003b) เรื่อง "French Economic Planning in Indo-china in the 1940s" ฮาร์ดีมองว่าปัญหานี้เป็นปัญหาที่กดดันประชากรและเป็นเรื่องท้าทายโดยตรงต่อความล้มเหลวในการแก้ปัญหาของฝรั่งเศส

ในทางตรงข้ามรัฐบาลใหม่ของเวียดนามเหนือหลังยุคอาณานิคมฝรั่งเศสกลับให้ความสนใจต่อการแก้ปัญหานี้เป็นอย่างยิ่ง รัฐบาลได้เสนอนโยบาย "การเคลื่อนย้ายประชากรในรัฐ" ประสานกับนโยบายต่างๆ เพื่อเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจพื้นฐาน ดำเนินการต่อเนื่องเป็นเวลากว่า 40 ปี นับตั้งแต่การปลดปล่อยเป็นต้นมา แน่นอนว่านโยบายที่ต่อเนื่องยาวนานนี้ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนประชากรทางชาติพันธุ์ในเขตเมืองแถง-เดียนเบียนฟู ตลอดจนส่งผลกระทบทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ไทกับกลุ่มชาติพันธุ์กินห์จนเห็นได้ชัด

[15] "Les solutions locales a apporter au probleme du surpeuplement du delta tonkinois." Rapport de M. Pierre Gourou pour la 3e Sous-Commission in AOM AIX Guermut, dossier Bc 23(1937), 34 pages. อ้างใน Kleinen (1996, 30)

1.1 นโยบายการเกษตรกรรมแห่งรัฐ (State Farming Policy)

ต้นปี พ.ศ. 2501 (1958) รัฐได้มีแผนการระยะ 3 ปีตั้งแต่ พ.ศ. 2501-2503 ร่วมกับนโยบายการเคลื่อนย้ายประชากรในรัฐจากที่ราบปากแม่น้ำแดงไปสู่พื้นที่เขตภูเขาตามแนวทางการพัฒนาและอุดมการณ์เพื่อสร้างรัฐให้เป็นสังคมนิยม (Đặng Nghiêm Vạn và Đinh Xuân Lâm 1979, 216) นโยบายนี้ทำให้เมืองแถงกลายเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งในโครงการเขตเกษตรกรรมแห่งรัฐ เริ่มมีการเคลื่อนย้ายชาวกินห์ให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เขตภูเขาของเมืองแถงอย่างเป็นระบบชัดเจน มีการบันทึกถึงความเปลี่ยนแปลงในช่วงนี้ไว้ว่า

> *"เมืองแถงได้ฟื้นขึ้นมาใหม่จากเถ้าถ่านแห่งสงครามด้วยโครงการระยะ 3 ปี ตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2501 หน่วย 316 ได้เข้ามาเสริมกำลังสร้างความแข็งแกร่งให้กับเขตชายแดนพร้อมกับภารกิจพัฒนาเศรษฐกิจ หน่วย 316 ได้รับมอบหมายให้เข้ามาตั้งหน่วยเศรษฐกิจในพื้นที่ที่ราบหุบเขาเดียนเบียนฟู*
>
> *"ดั่งกวางซุงอดีตหัวหน้าหน่วยกล่าวว่านี่คือสงครามรูปแบบใหม่ พร้อมกับเล่าถึงสิ่งที่ท่านประธานโฮจิมินห์ฝากไว้เมื่อคราวมาเยี่ยมที่หน่วยนี้ว่า พวกเราเป็นแนวหน้าในการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร ต้องอาศัยความพยายามมากพอๆ กับการที่เราได้ต่อสู้เพื่อต่อต้านพวกอาณานิคม ดั่งกวางซุงกล่าวเสริมอีกว่า การสร้างเขตเกษตรกรรมแห่งรัฐได้รับความร่วมมืออย่างอบอุ่นจากชาวบ้านซึ่งเป็นคนไท ไม่ว่าจะเป็นการให้ยืมเครื่องมือ สัตว์ใช้งาน เมล็ดพืช ต้นกล้า ปีแรกที่เริ่มเก็บเกี่ยวจึงได้ผลผลิตที่ดีมาก ปีต่อมาทางฮานอยได้ส่งรถแทรกเตอร์มาให้เราได้ใช้เป็นทั้งเครื่องทุ่นแรงทางการเกษตรและเป็นเครื่องมือช่วยทำลายทุ่นระเบิดที่ยังหลงเหลืออยู่ไปในตัว พวกชาวบ้านเรียกรถแทรกเตอร์เหล่านี้ว่าควายเหล็ก หน้าตามันก็คล้ายๆ กับซากรถถังฝรั่งเศสที่ทิ้งเกลื่อนอยู่ทั่วทุ่งนา แต่พวกชาวบ้านก็ยังสงสัยว่าเจ้ารถถังและควายเหล็กที่คล้ายๆ กันนี้จะช่วยเอื้อประโยชน์ให้กับคนที่ใช้มันได้อย่างไร*
>
> *"เวลานั้นระบบสหกรณ์การเกษตรได้เริ่มก่อตั้งขึ้นตามหมู่บ้านต่างๆ ในบริเวณเมืองแถง ชาวบ้านธรรมดาได้เข้ามาแทนที่บรรดาชนชั้นเพี้ย-ท้าว พวกเขากลายเป็นผู้มีโอกาสจัดการเรื่องต่างๆ ของชุมชน" (Vu Can 1975)*

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของนโยบายนี้คือการดึงปัจจัยผลผลิตต่างๆ รวมถึงที่ดินการเกษตรให้เข้ามาเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐแล้วพัฒนาขึ้นไปสู่ระบบ

นารวมและสหกรณ์ ถือได้ว่าเป็นการก้าวไปสู่การสร้างรัฐสังคมนิยมภาคเกษตรอีกขั้นหนึ่งหลังจากปฏิรูปที่ดิน (land reform) จากคนกลุ่มต่างๆ และกระจายที่ดินไปสู่ชาวบ้านยากจนก่อนหน้านี้มาแล้ว การปฏิรูปที่ดินเป็นนโยบายพื้นฐานสำคัญของรัฐบาลเวียดนามเหนือในการเริ่มต้นปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคมมาตั้งแต่ พ.ศ. 2497 (1954) (Shabad 1958, 37)

การปฏิรูปที่ดินใหม่และการสร้างระบบเขตเกษตรกรรมภาครัฐที่รวมปัจจัยการผลิตไปสู่รัฐ มีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงทางชนชั้นของคนไทในท้องถิ่น โดยเฉพาะชนชั้นปกครองที่มีที่นาในครอบครองจำนวนมาก เพราะโดยประเพณีและโครงสร้างสังคมของกลุ่มไทดำ ชนชั้นปกครองมีกรรมสิทธิ์และสืบทอดกรรมสิทธิ์ในการได้รับส่วนเกินของผลผลิตในชุมชนรวมทั้งได้รับแรงงานจากชาวบ้านที่มีสถานภาพเป็น “ไป๋ กวง ยก” ซึ่งมีลักษณะคล้ายระบบไพร่ทาสของสังคมศักดินาสยาม มีผู้กล่าวว่า ที่นาของบรรดาชนชั้นปกครองมีมากกว่าครึ่งหนึ่งของที่นาชาวบ้าน เมื่อนับผลผลิตที่กลุ่มผู้ปกครองได้รับทั้งหมด ปรากฏว่ามีมากกว่าชาวบ้านทั่วไปถึงร้อยเท่า ชนชั้นปกครองเหล่านี้ก็คือกลุ่มที่สืบทอดมาจากตระกูลลอ และต่อมาแตกสายออกเป็นสกุลคำ บากคำ สาม และ ฮว่าง เป็นต้น โครงสร้างและประเพณีทางสังคมดังกล่าวทำให้เกิดกลุ่มเจ้าที่ดิน คนกลุ่มนี้ได้ประโยชน์จากผลผลิตส่วนเกินของสังคมซึ่งไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อคนในชุมชน (Dang Nghiem Van 1989, 75-84) ดังนั้นตามแนวทางการสร้างระบบการผลิตแบบสังคมนิยม ที่ดินในระบบเจ้าศักดินาแบบเดิมจึงกระจายไปสู่ชาวบ้าน การปกครองจารีตและชนชั้นปกครอง “เพี้ย-ท้าว” ถูกยกเลิก (Dang Nghiem Van và Đinh Xuân Lâm 1979, 216)

โครงสร้างสังคมและเครือข่ายทางการเมืองแบบจารีตของคนไทในระบบ “บ้าน-เมือง” ของกลุ่มสิบสองจุไทถูกแทนที่ด้วยระบบการบริหารที่เรียกว่า “เขตปกครองตนเองไท-แม้ว” หน่วยเศรษฐกิจแบบจารีตเจ้าที่ดินศักดินาได้ถูกแทนที่ด้วยการปฏิรูปที่ดิน ยกกรรมสิทธิ์เจ้าของปัจจัยการผลิตมาสู่รัฐ แปลงเป็นระบบนารวม และให้สหกรณ์ควบคุมจัดการ ห้วงเวลานี้จึงเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญยิ่งจากสังคมไทจารีตมาสู่สังคมไทแบบสังคมนิยม

หน่วยชุมชนแบบใหม่ที่เติบโตขึ้นพร้อมกับการเคลื่อนย้ายประชากรชาวกินห์ให้เข้ามาอยู่ในเดียนเบียนฟูเรียกว่า “ค่าย” หรือ “คอมมูน” แทนหน่วยคุ้มบ้านหรือหมู่บ้านแบบคนไท เรียกชื่อค่ายต่างๆ ตามรหัสอักษรและตัวเลข ได้แก่ ค่าย C1, C4, C5, C7, C8, C12, C13, C15 (Tạ Long 2002, 15) ค่ายเหล่านี้เริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2501 (1958) อันเป็นปีแรกเริ่มนโยบายเขตเกษตรกรรมรัฐ โดยเฉพาะการเข้ามาใช้พื้นที่สำคัญที่เหมาะสม

แก่การเกษตร คือบริเวณริมฝั่งแม่น้ำยมซึ่งไหลผ่านใจกลางทุ่งเมืองแถงซึ่งเดิมเคยเป็นที่นาของชาวไท ดังนั้นชุมชนใหม่ของชาวกินห์ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานใจกลางทุ่งเรียงรายตามแนวแม่น้ำจึงเสมือนเป็นเส้นแบ่งกลายๆ แบ่งเขตพื้นที่ซึ่งกลุ่มคนไทอยู่มาแต่เดิมให้กลายเป็นพื้นที่ฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกโดยมีแม่น้ำและ “ค่าย” หรือ “คอมมูน” ของชาวกินห์ตั้งเป็นแนวอยู่ตรงกลาง

นอกจากชาวกินห์จะเข้าไปตั้งถิ่นฐานตามแนวแม่น้ำ ยังตั้งถิ่นฐานตามแนวถนนสายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางหลวงหรือถนนในเขตตัวเมืองซึ่งเอื้อต่ออาชีพค้าขายที่ชาวกินห์ถนัด ถนนหลายสายที่เคยตัดผ่านหมู่บ้านคนไทจะมีชาวกินห์เข้าไปตั้งบ้านเรือนใหม่อยู่ตามแนวถนน ทำให้เกิดการผสมการตั้งถิ่นฐานระหว่างชาวกินห์ที่มาใหม่กับชาวไทที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ก่อนหน้านั้น หมู่บ้านคนไทบางแห่งที่ต้องการรักษาลักษณะชุมชนแบบไทก็จำเป็นต้องย้ายให้อยู่ลึกเข้าไปจากตัวถนน ปล่อยให้ด้านหน้าเป็นแนวที่อยู่ของชาวกินห์ ตัวอย่างเช่น บ้านหินดำ เดิมเคยเป็นหมู่บ้านคนไทมีทางหลวงตัดผ่าน เมื่อประชากรชาวกินห์เข้ามาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมากขึ้น กลุ่มคนไทจึงได้แยกออกมาตั้งเป็นหมู่บ้านใหม่ชื่อบ้านหินดำ 2 ในปี พ.ศ. 2516 (1973)[16] อ้ายหลวงเซือง[17] ผู้นำชุมชนให้เหตุผลการขยับเข้าไปอยู่พื้นที่ตอนในไว้ว่า จะได้มีพื้นที่สร้างบ้านแบบไทดำ เพราะที่ดินแถบริมถนนถูกจัดสรรแบ่งส่วนสำหรับสร้างบ้านแบบคนเวียด (คนไทมักจะเรียกชาวกินห์ว่า “เวียด” หรือ “แกว”) ซึ่งมีเนื้อที่เล็กๆ ไม่เหมาะกับบ้านเสาสูงยกชานแบบคนไท หมู่บ้านใหม่ยังคงสัดส่วนประชากรชาวไทสูงถึงร้อยละ 99 กลุ่มชุมชนคนไทบ้านหินดำ 2 จึงมีความเหนียวแน่นและผูกพันทางสังคม รวมถึงความพยายามอนุรักษ์แบบแผนทางวัฒนธรรมของตนไว้ บ้านหินดำจึงได้รับการยกฐานะให้เป็น “หมู่บ้านวัฒนธรรม” จากรัฐบาลในเวลาต่อมา ส่วนบริเวณที่เคยเป็นบ้านหินดำเดิมใช้ชื่อใหม่ว่า บ้านหินดำ 1 ซึ่งประกอบด้วยประชากรชาวกินห์ในสัดส่วนที่มากขึ้น

การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวกินห์จึงมีผลกระทบต่อแบบแผนการตั้งถิ่นฐานของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทในทุ่งเมืองแถง ชุมชนชาวกินห์ค่อยๆ เติบโต

---

[16] คณะกรรมการประชาชนเขตหินดำ จังหวัดเดียนเบียน (สัมภาษณ์, พฤษภาคม พ.ศ. 2548)

[17] อ้ายหลวงเซือง ชาวไทดำบ้านหินดำ อายุ 45 ปี เป็นผู้นำระดับสูงของชุมชน และสืบเชื้อสายมาจากตระกูล “หมอ” ซึ่งเป็นตระกูลเก่าแก่ของบ้านหินดำ (สัมภาษณ์, พฤษภาคม พ.ศ. 2548)

แทรกระหว่างชุมชนชาวไทจนกลายเป็นหน่วยชุมชนศูนย์กลางทางการปกครองและเศรษฐกิจแทนชุมชนชาวไทในอดีต

1.2 นโยบายเขตเศรษฐกิจใหม่

หลังจากนโยบายการเกษตรกรรมแห่งรัฐได้เริ่มต้นขึ้นอย่างน้อย 3 ปี รัฐบาลได้ออกนโยบายเขตเศรษฐกิจใหม่ไปยังชุมชนต่างๆ เพื่อมุ่งเน้นเพิ่มผลผลิตและมูลค่าทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญคือต้องกระจายแรงงานให้เป็นชาวกินห์มากขึ้น ในระหว่างนี้ชาวกินห์จากจังหวัดถายบิ่นห์ได้อพยพเข้าสู่บริเวณเดียนเบียนฟูมากที่สุด โดยเฉพาะที่มาจาก 3 อำเภอ คือแทนห์บิ่นห์ แทนห์ดง และก่งฮว่า ต่อมาชื่ออำเภอทั้งสามถูกนำมาตั้งเป็นชื่อชุมชนของชาวกินห์ที่เดียนเบียนฟู เรียกหน่วยชุมชนตามแบบของชาวกินห์ว่า “โทน” (thôn) ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับหน่วย “บ้าน” (หมู่บ้าน) ของชาวไท หน่วยชุมชนแบบใหม่ของชาวกินห์ได้สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นชาวไทกับชาวกินห์ในรูปแบบ “บ้าน-โทน” คู่ขนานกัน ดังตัวอย่างในเขตตำบลแถงหลวงซึ่งเคยเป็นพื้นที่ศูนย์รวมชุมชนกลุ่มไทก่อนที่ชาวกินห์จะเข้ามาตั้งถิ่นฐานตามแนวแม่น้ำยม ดังปรากฏให้เห็นต่อมาว่าในปี พ.ศ. 2513 (1970) หลังจากนโยบายเขตเศรษฐกิจใหม่ดำเนินไปได้ประมาณ 10 ปี ปรากฏว่าตำบลนี้มี 15 “บ้าน-โทน” แยกเป็น 12 (หมู่)บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ไท และอีก 3 โทนของกลุ่มชาติพันธุ์กินห์ (Tạ long 2002, 40-41) เป็นที่น่าสังเกตว่าหน่วยชุมชนแบบ “โทน” ได้เติบโตต่อเนื่องเรื่อยมาในขณะที่หน่วยชุมชน “บ้าน” ยังคงที่เช่นเดิม สถิติของตำบลแถงหลวงล่าสุดในปี พ.ศ. 2548 (2005) ก็แสดงให้เห็นว่าชุมชนคนไทยังมี 12 (หมู่)บ้านเท่าเดิม ในขณะที่ชุมชนชาวกินห์เพิ่มขึ้นเป็น 7 โทน รวมเป็น 19 “บ้าน-โทน”[18]

เห็นได้ชัดว่าชุมชนของชาวกินห์ได้เพิ่มสูงขึ้นในขณะที่ชุมชนของชาวไทยังคงเท่าเดิม เมื่อพิจารณาจากสถิติจำนวนประชากรเปรียบเทียบกลุ่มชาติพันธุ์ในช่วงเวลาเดียวกันก็จะเห็นประชากรชาวกินห์เพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่น่าตกใจ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2503 (1960) อันเป็นปีเริ่มต้นนโยบายเขตเศรษฐกิจใหม่ สัดส่วนประชากรแยกตามกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตตำบลแถงหลวงประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ไท 2,481 คน กลุ่มชาติพันธุ์ขมุ 156 คน และกลุ่มชาติพันธุ์กินห์เพียง 4 คน พอถึงปี พ.ศ. 2532 (1989) หรืออีกเกือบ 30 ปีต่อมา ปรากฏ

[18] คณะกรรมการประชาชนตำบลแถงหลวง จังหวัดเดียนเบียน (สัมภาษณ์, พฤษภาคม พ.ศ. 2548)

ว่ากลุ่มชาติพันธุ์กินห์ได้เพิ่มจำนวนขึ้นสูงถึง 1,319 คน ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทและขมุกลับมีจำนวนประชากรลดลง (ดูตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ประชากรตำบลแถงหลวงจำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์ (พ.ศ. 2503-2532)

พ.ศ.	ไท	ขมุ	กินห์
2503	2,481	156	4
2532	2,388	93	1,319

ที่มา: คณะกรรมการประชาชนตำบลแถงหลวง จังหวัดเดียนเบียน, พฤษภาคม พ.ศ. 2548 และปรับปรุงเพิ่มเติมจาก Tạ Long (2002, 16)

จากการเปรียบเทียบข้อมูลในระดับที่กว้างขึ้นคือสถิติประจำจังหวัด จำนวนประชากรชาวกินห์ในจังหวัดไลโจวเพิ่มขึ้นอย่างไม่น่าเชื่อ[19] จากจำนวน 10,903 คนในปี พ.ศ. 2503 เป็น 84,744 คนในปี พ.ศ. 2532 หรือสูงถึงร้อยละ 777.25 (ดูตารางที่ 2) ในช่วระยะเวลา 30 ปีเท่านั้น ข้อมูลสถิติประชากรแยกตามกลุ่มชาติพันธุ์ได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าอย่างน้อยในช่วงเวลาก่อน พ.ศ. 2503 ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ไทเป็นคนกลุ่มใหญ่ในบริเวณเดียนเบียนฟู แต่หลังจากปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา ประชากรชาวกินห์เพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงมาก ไม่ใช่การเพิ่มขึ้นตามธรรมชาติ แต่เกิดจากการอพยพย้ายถิ่น ตัวกระตุ้นที่สำคัญคือนโยบายการเคลื่อนย้ายประชากรในรัฐของเวียดนาม

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรชาวกินห์ตำบลแถงหลวง อำเภอเดียนเบียน จังหวัดไลเจิว

พ.ศ.	แถงหลวง	เดียนเบียน[1]	ไลเจิว[2]
2503	4	(no record)	10,903
2508	308	8,415	(no record)
2522	846	26,636	71,812
2532	1,319	36,466	87,744
2540	1,722	296,71[3]	-
2548	22,83[4]	-	-

[19] เดียนเบียนฟูขึ้นกับจังหวัดไลเจิวระหว่างปี พ.ศ. 2505-2547

ที่มา: [1] Tạ Long (2002, 48) [2] Khong Dien (2002) [3] จำนวนประชากรปีนี้ลดลงจากปีที่แล้ว เนื่องจากมีการแบ่งพื้นที่อำเภอเดียนเบียนออกเป็น 2 อำเภอ คืออำเภอเดียนเบียน และอำเภอเดียนเบียนดง [4] สถิติจากคณะกรรมการประชาชนตำบลแถงหลวง จังหวัดเดียนเบียน, พฤษภาคม 2548

ผลกระทบสำคัญทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากนโยบายเคลื่อนย้ายประชากรในรัฐเพื่อเสริมสร้างทั้งโครงการการเกษตรแห่งรัฐ ทั้งการสร้างเขตเศรษฐกิจใหม่ตามแนวทางสังคมนิยม คือการเปลี่ยนแปลงในระดับสำนึกต่อการกลายเป็นคนท้องถิ่น (becoming natives) เปลี่ยนสำนึกความคิดเรื่อง "ถิ่นฐานบ้านเกิด" (quê hương) ของชาวกินห์ให้เป็นดินแดนที่ตนเคลื่อนย้ายเพื่อมาตั้งถิ่นฐานใหม่ และให้เดียนเบียนฟูกลายเป็น "ถิ่นฐานบ้านเกิดใหม่" (quê hương mới) ของพวกเขา

> *"ลุงย้ายมาอยู่ที่นี่ตั้งแต่ปี 2520 มาพร้อมกับเมียคนกินห์จากจังหวัดถายบินห์ เราได้รับปันที่ดินจากรัฐบาลส่วนหนึ่ง แถวนี้เป็นที่ดินของพวกที่ย้ายมาอยู่ใหม่ทั้งนั้น ทั้งหมดมาจากถายบิ่นห์เหมือนกันเราก็เลยเรียกว่าเป็นคอมมูนก่งฮว่าตามชื่ออำเภอที่เราย้ายมา ลุงเริ่มชีวิตใหม่ที่นี่จากการขุดบ่อเลี้ยงปลาเล็กๆ 5 บ่อ เลี้ยงหมูเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ไปด้วย เกือบ 30 ปีผ่านมาเดี๋ยวนี้ลุงมีลูกๆ 6 คน แต่งงานไปแล้ว 3 ได้หลานมาอีก 3"*[20]

ครอบครัวของลุงชุงเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเดียนเบียนฟูได้กว่า 30 ปีแต่ก็สืบทอดสมาชิกในครอบครัวได้ 3 รุ่น หากนับตั้งแต่ช่วงที่เดียนเบียนฟูเริ่มเข้าสู่การเป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลเวียดนามและนโยบาย "การเคลื่อนย้ายประชากรในรัฐ" ก็นับได้กว่า 50 ปีผ่านมาแล้ว แน่นอนว่าชาวกินห์รุ่นใหม่ก็เกิดขึ้นมาเรื่อยๆ ในขณะที่คนรุ่นเก่าได้เริ่มเสียชีวิตลง ประเพณีปฏิบัติของชาวกินห์หลังจากการตายคือการหาที่ฝังศพ สุสานกลางของชาวกินห์ในเขตตำบลแถงหลวงตั้งอยู่บริเวณใจกลางทุ่งนา ประเพณีนี้ต่างกับการฝังศพของกลุ่มไทดำตรงที่ไทดำมักจะหาสถานที่ฝังศพของตนตามพื้นที่เนินเขาและไม่นิยมฝังในที่นา อีกทั้งมักแยกกลุ่มฝังตามตระกูลหรือตามกลุ่มหมู่บ้านมากกว่าที่จะฝังรวมทั้งตำบล ชาวกินห์เชื่อกันว่าสุสานจะเป็นแหล่งพำนักพักพิงที่สุดท้ายแห่งชีวิตอันสุขสงบ (nơi nghỉ ngơi cuối cùng của cuộc sống yên ổn)

---

[20] ลุงชุง ชาวกินห์ ย้ายจากจังหวัดถายบิ่นห์เข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ในเดียนเบียนฟูตามนโยบายเขตเศรษฐกิจใหม่ ผู้เขียนได้พบกับลุงชุงพร้อมกับครอบครัวในช่วงเทศกาล "เต็ด" (tết) หรือปีใหม่ของเวียดนามซึ่งตรงกับตรุษจีนในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 ปีที่พบกันลุงชุงอายุ 72 ปี

ผู้เขียนได้ถามลุงชุงเช่นกันว่าถ้าลุงชุงตายไปจะฝังศพตนไว้ที่เดียนเบียนฟูหรือเอาศพกลับไปฝังกับศพพ่อที่บ้านเกิด ลุงชุงบอกว่า “แน่นอนลุงตายที่เดียนเบียนศพก็ต้องฝังที่เดียนเบียน เพราะที่นี่ให้ชีวิตใหม่กับลุง ลุงรู้สึกว่าที่นี่เป็นเสมือนบ้านแห่งหนึ่ง แต่สำหรับลูกหลานของลุงแล้วที่นี่เป็นยิ่งกว่าบ้านเพราะถือเป็นถิ่นฐานบ้านเกิดของพวกเขา ลุงกับเมียจะฝังอยู่ที่ทุ่งเมืองแถงร่วมกับพวกเพื่อนๆ ของเราที่ตายไปก่อนหน้า” โดยประเพณีแล้วสำนึกเรื่องถิ่นฐานบ้านเกิดของชาวกินห์เป็นสิ่งที่ผูกพันอยู่กับแผ่นดินที่ให้กำเนิดและแผ่นดินของพ่อ ความคิดของลุงชุงจึงแสดงให้เห็นการปรับสำนึกท้องถิ่นที่ผูกพันอยู่กับถิ่นฐานบ้านเกิดมาสู่สำนึก “ถิ่นฐานบ้านเกิดใหม่” (quê hương mới) ทั้งในระดับสำนึกที่เป็นอุดมการณ์และในระดับการปฏิบัติ (ideology and practice) ที่เป็นไปอย่างชัดเจนและสมบูรณ์

สำนึกท้องถิ่นที่เปลี่ยนมาสู่ “ถิ่นฐานบ้านเกิดใหม่” ได้ทำให้ดินแดนเดียนเบียนฟูมีความหมายเป็นถิ่นฐานบ้านเกิดของชาวกินห์ร่วมกับคนท้องถิ่นเดิมคือกลุ่มชาติพันธุ์ไทและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ นอกเหนือไปจากความหมายการเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ชาติที่ชาวเวียดนามทุกคนต่างก็มีส่วนร่วมในสำนึกนี้เช่นเดียวกัน

เดียนเบียนฟูในฐานะที่เป็นถิ่นฐานบ้านเกิดของชาวกินห์รุ่นใหม่ได้เติบโตขึ้นและกลายมาเป็นจิตวิญญาณใหม่ ดวงวิญญาณของผู้ตายได้กลับมาเป็นสมาชิกของชุมชนผีบรรพบุรุษซึ่งได้ทำให้ความคิดและการปฏิบัติในเรื่องความตายและพิธีกรรมแห่งความตายได้เข้มข้นขึ้นและมีความหมายมากขึ้น วิญญาณของผู้ที่ตายไปแล้วได้เกิดใหม่อีกครั้งและธำรงอยู่ร่วมกับชุมชนในระบบความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษตามประเพณีของชาวกินห์ (Malarney 2001, 71-72)

สุสานประจำตำบลแต่ละแห่งของชาวกินห์จึงกลายเป็นความทรงจำที่ผูกพันกับบรรพบุรุษและกลายเป็นจิตวิญญาณแห่งดินแดนและที่ดินที่พวกเขาอาศัยอยู่ ในขณะเดียวกันเมื่อเราพิจารณาถึงกรณีการตายของบรรดาทหารหาญชาวเวียดนามซึ่งประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในยุทธภูมิเดียนเบียนฟู รัฐบาลเวียดนามได้ก่อสร้างสุสานให้เหล่าทหารกล้าเป็นกรณีพิเศษ สุสานตั้งอยู่ข้างปอมล้านเจืองหรือเนิน A1 เรียกชื่อว่าสุสาน A1 สุสานนี้เป็นอนุสาวรีย์ทางประวัติศาสตร์แห่งชาติ เป็นสถานที่แห่งการปลุกเร้าจิตวิญญาณของชนชาติเวียดนามทั้งมวลให้รำลึกถึงชนชาติต่างๆ ที่เข้าร่วมต่อสู้เพื่อเอกราชจากเจ้าอาณานิคม โดยมีเดียนเบียนฟูเป็นยุทธภูมิแห่งประวัติศาสตร์การสร้างชาติที่สำคัญ

ความตายหลังสงคราม และความตายหลังนโยบาย “การเคลื่อนย้ายประชากรในรัฐ” ต่างก็ได้สร้างความหมายที่มีต่อความผูกพันในดินแดนเดียนเบียนฟูทั้งในระดับชาติคือดินแดนแห่งประวัติศาสตร์เอกราชเวียดนามใหม่ และได้สร้างความหมายต่อระดับปัจเจกกับระบบเครือญาติและชุมชนคือสำนึกในเรื่อง “ถิ่นฐานบ้านเกิด” แห่งใหม่ของชาวกินห์

แม้ชาวกินห์และชาวไทดำจะผูกพันต่อดินแดนที่ได้ชื่อว่าเดียนเบียนฟูเช่นเดียวกัน แต่ประวัติศาสตร์สำนึกของความผูกพันก็มีที่มาแตกต่างกัน แน่นอนว่าดินแดนเดียนเบียนฟูของชาวไทดำย่อมพ่วงความหมายของดินแดนที่เคยถูกเรียกชื่อว่าเมืองแถงซึ่งปู่เจ้าล้านเจืองผู้เป็นบรรพบุรุษต้นตระกูลในอดีตได้สถาปนาขึ้น ส่วนเดียนเบียนฟูของชาวกินห์ย่อมผูกพันกับบริบทประวัติศาสตร์การสร้างชาติเวียดนามสมัยใหม่ ดังนั้นความเป็นชาวกินห์และความเป็นชาวไทดำจึงขึ้นกับตัวแปรเรื่องสำนึกท้องถิ่นอันมีประวัติศาสตร์ที่มาและวัฒนธรรมแตกต่างกัน ส่งผลโดยตรงต่อการสร้างอัตลักษณ์และการแยกแยะความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ระหว่างชาวกินห์กับชาวไทดำที่ยังคงมีพรมแดนทางชาติพันธุ์ระหว่างกลุ่มแม้จะอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกันมามากกว่าครึ่งศตวรรษแล้วก็ตาม

2. เมืองแถง-เดียนเบียนฟูในกระบวนการกลายเป็นเมืองแบบเวียดนาม

สภาพบ้านเมืองเมืองแถง-เดียนเบียนฟูที่ถูกบันทึกไว้ในปี พ.ศ. 2497 (1954) อันเป็นปีที่ได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสนั้น แตกต่างจากบ้านเมืองแบบจารีตดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่เคยปกครองที่แห่งนี้มาก่อนเพราะมีลักษณะและชีวิตที่ถูกอธิบายว่ามีความ “เป็นเมือง” (urban) มากขึ้น

> *“ทุ่งเมืองแถงอันโด่งดังจากการเป็นสมรภูมิกว่า 20 ปี เหลือเพียงถนนสายหลักของเมืองเพียงสายเดียวที่ยาวอย่างมากก็แค่ 2 กิโลเมตร ไม่ค่อยมีบ้านเรือนร้านค้ามากมายนัก ซากอาคารสีเทาเก่าๆ ที่หลงเหลือจากระเบิดสงครามจึงดูเงียบเหงาไร้สีสันราวกับไม่มีคนอยู่*
>
> *“แต่ในวันที่มีตลาดนัด บรรดาผู้คนที่เดินทางเข้ามาในตัวเมืองจากที่ต่างๆ ได้ปลุกความเงียบเหงาให้ตื่นขึ้น ร้านรวงที่เคยปิดต่างก็เปิดต้อนรับ ไม่ว่าจะเป็นร้านค้าของรัฐ ร้านอาหาร ร้านถ่ายรูป ร้านหนังสือ ไปรษณีย์ ร้านตัดผม ร้านตัดเสื้อ ร้านซ่อมนาฬิกาและวิทยุ ตลาดจึงเต็มไปด้วยผู้คน ม้า และจักรยาน บรรดาชาวภูเขาแต่งตัวลงมาแบบชาวยุโรป ผู้หญิงชนเผ่าไท*

แม้ว ขมุ ดึงดูดสายตาผู้คนด้วยเครื่องแต่งกายตามแบบชนเผ่า แต่พวกเขาไม่ได้เดินเท้าเปล่า ทุกคนใส่รองเท้าที่ทำจากยางรถยนต์ หลายคนใส่เสื้อทีเชิร์ต ใส่หมวกปีกกว้างแบบคนเมือง ซึ่งเหมือนๆ กับพวกเราที่อยู่ในเขตพื้นราบ" (Vu Can 1975)

เมืองแถง-เดียนเบียนฟูหลังยุคสงครามจึงเริ่มเป็นบ้านเมืองตามแบบตะวันตกซึ่งได้รับอิทธิพลมาตั้งแต่สมัยที่พวกฝรั่งเข้ามาเป็นเจ้าอาณานิคม โดยเฉพาะเขตตลาดกลางเมืองที่เป็นศูนย์รวมสินค้าและความทันสมัยสำหรับชนพื้นเมืองที่มารวมตัวกัน แต่ความเปลี่ยนแปลงในภาวะความเป็นเมืองของเดียนเบียนฟูเกิดขึ้นอย่างชัดเจนก็ต่อเมื่อรัฐบาลเวียดนามเริ่มใช้นโยบายเปิดสำหรับการตลาดและอนุญาตให้ประชาชนเคลื่อนย้ายถิ่นฐานได้อิสระ ["di cư tự do" (free migration)] ตั้งแต่ช่วงหลังปี พ.ศ. 2522 (1979) เป็นต้นมา เมื่อคณะกรรมการกลางของพรรคได้มีมติให้ระบบราคาในกลไกตลาดเข้าทำงาน และให้ขยายบทบาทการผลิตในระดับครอบครัว นับเป็นจุดเริ่มในการปรับระบบเศรษฐกิจการตลาดในรัฐสังคมนิยมให้มีความเป็นเสรีมากขึ้น (Marr and White 1988, 4)

ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในระดับนโยบายเศรษฐกิจการตลาดนี้ได้เป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดโครงการพัฒนาความเป็นเมืองเดียนเบียนฟูในปี พ.ศ. 2523 (1980) จัดทำและเสนอโดยสำนักงานโครงการวางแผนก่อสร้างเมือง-ชนบท และแผนก่อสร้างจังหวัดไลเจิว (Viện qui hoạch xây dựng đô thị – nông thôn và xây dựng Lai Châu) (Cao Sĩ Quê 1980, 5-8)

แผนพัฒนาเมืองครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดระเบียบบริเวณตัวเมืองให้เป็นศูนย์กลางการบริหาร เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ด้วยเล็งเห็นว่าเดียนเบียนฟูเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์แห่งชาติเวียดนามที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณ "เนิน A1" และค่ายนายพลเดการ์ต ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สมควรแก่การอนุรักษ์เป็นอย่างยิ่ง รวมทั้งอนุสาวรีย์สุสานทหารเดียนเบียนฟูและพิพิธภัณฑ์เดียนเบียนฟูซึ่งก่อสร้างขึ้นเพื่อรำลึกถึงชัยชนะ นอกเหนือจากนี้ชุมชนในบริเวณรอบตัวเมืองจำนวน 310 ชุมชนก็ได้รับการพิจารณาให้จัดระเบียบการตั้งถิ่นฐาน ในจำนวนนี้ 77 ชุมชนตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เป็นทุ่งนาเมืองแถง เช่น ตั้งอยู่ในตำบลแถงหลวง หมู่บ้านของชาวไทบางแห่ง เช่น บ้านหนองบ้านแล จึงจำเป็นต้องขยับพื้นที่เพื่อการจัดสร้างเส้นทางคลองชลประทาน (Lê Hoàng Hoán 1980, 5-8)

ในช่วงเวลานี้ชาวกินห์สามารถอพยพโยกย้ายในรัฐได้เสรีขึ้น ชาวกินห์ที่เคลื่อนย้ายมาอยู่ในเดียนเบียนฟูหลังช่วง พ.ศ. 2522 (1979) จึงประกอบ

อาชีพหลากหลาย ทั้งภาคการเกษตร เจ้าหน้าที่รัฐ และภาคเศรษฐกิจที่มีจำนวนมากขึ้น งานศึกษาผลกระทบของนโยบายรัฐในช่วง พ.ศ. 2522 ที่มีต่อนโยบายการเคลื่อนย้ายประชากรในรัฐของแอนดรูว์ ฮาร์ดี ทำให้เข้าใจได้ว่าบรรดาชาวนาทั้งหลายต่างก็ถือโอกาสจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายนี้เพื่อเลือกใช้วิถีชีวิตใหม่ และทำให้เกิดการอพยพโยกย้ายประชากรที่มีเป้าหมายพิเศษขึ้น บางคนก็โยกย้ายไปอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องที่เคยย้ายถิ่นตามโครงการของรัฐมาก่อนจนตั้งหลักถิ่นฐานได้มั่นคง (Hardy 2003b, 23)

ผู้เขียนได้พบชาวกินห์ที่โยกย้ายตามกรณีดังกล่าวเพื่อมาตั้งถิ่นฐานร่วมกับญาติพี่น้องที่โยกย้ายมาอยู่เดียนเบียนฟูก่อนหน้านี้ คือ “แอนห์แทวง” ลูกพี่ลูกน้องของลุงชุง

> *“แอนห์(พี่)ย้ายมาจากถายบิ่นห์เมื่อปี พ.ศ. 2526 ที่ถายบิ่นห์ไม่มีที่ดินสำหรับทำกินแล้ว เวลานั้นแอนห์เพิ่งจะแต่งงานอยากหาที่ดินสำหรับทำกินใหม่ เลยตัดสินใจย้ายมาอยู่ที่เดียนเบียนเพราะลุงชุงแกก็เป็นพี่น้องที่รู้จักกันและย้ายมาอยู่ก่อน แม่ของแอนห์เป็นน้องสาวของลุงชุง ตอนที่มาถึงก็รู้สึกเป็นอิสระมากและได้ขอแบ่งซื้อที่ดินสำหรับทำนาและเลี้ยงสัตว์จากเขตคอมมูน C17 ตรงบ้านหนองญาย ตำบลแถงเซือง ห่างจากบ้านลุงชุงออกไปอีก 3 กิโลเมตร พอปี '29 เมียก็คลอดลูกสาวคนแรก ตอนนี้โตแล้วและกำลังเรียนชั้นมหา'ลัยที่เดียนเบียน”*[21]

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบครอบครัวลุงชุงกับครอบครัวแอนห์แทวง ซึ่งประกอบด้วยคน 2-3 รุ่นแล้ว ความสัมพันธ์ที่เกิดจากการย้ายถิ่นตามนโยบายรัฐในช่วงเวลาต่างๆ ก่อให้เกิดลักษณะเครือข่ายของระบบเครือญาติสายตระกูลซึ่งเป็นพื้นฐานอีกประการหนึ่งที่ทำให้ชุมชนชาวกินห์ขยายตัวและเติบโตขึ้น

หลังจากช่วงปี พ.ศ. 2522 (1979) เป็นต้นมา ประชาชนชาวกินห์ที่อพยพโยกย้ายถิ่นต่างก็มีโอกาสเลือกดำเนินวิถีชีวิตของตนเองเพิ่มมากขึ้นและรู้สึกเป็นอิสระขึ้นกว่าเมื่อก่อนจนผู้คนต่างก็เรียกลักษณะของการเคลื่อนย้ายประชากรในช่วงหลังจากนี้ว่าเป็นการโยกย้ายอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดนโยบายการปฏิรูปเศรษฐกิจขนานใหญ่ (Đổi mới) ในปี พ.ศ. 2529 (1986)

---

[21] ผู้เขียนพบกับแอนห์แทวง อายุ 47 ปี ที่บ้านลุงชุงในวันเลี้ยงฉลอง “เต็ด” เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2548 แอนห์แทวงมาร่วมกินเต็ดที่บ้านลุงชุงในฐานะที่ลุงชุงเป็นญาติผู้ใหญ่ของตระกูลที่ย้ายมาอยู่เดียนเบียนฟู (สัมภาษณ์, กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548)

รัฐธรรมนูญฉบับปี 2535 (1992) ได้ประกาศสิทธิในการลงทุน กิจการเอกชนได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายโดยชอบธรรม กฎหมายสัญญาต่างๆ กฎหมายบริษัท และกฎหมายทางการเงินได้เปิดทางให้กับการลงทุนภาคเอกชนมากขึ้น นอกเหนือจากลักษณะการลงทุนในกิจการที่รัฐเป็นเจ้าของ (Lestrange and Richet 1998, 80)

นโยบายและกฎหมายที่เปิดกว้างทางเศรษฐกิจมากขึ้นได้กระตุ้นให้ประชากรชาวกินห์จากจังหวัดต่างๆ เคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตเดียนเบียนฟูมากขึ้น แทนที่จะมาจากพื้นที่บางจังหวัดที่อยู่ในโครงการเคลื่อนย้ายประชากรของรัฐอย่างที่เป็นเช่นในอดีต ธุรกิจการค้าและการท่องเที่ยวเติบโตขึ้นเพราะลักษณะพื้นที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของประเทศและของโลก ในปี พ.ศ. 2536 (1993) เดียนเบียนฟูมีโรงแรมทันสมัยสะดวกสบาย พร้อมด้วยสระว่ายน้ำ โรงแรมแห่งหนึ่งได้รับการบันทึกแนะนำในหนังสือท่องเที่ยวชื่อดังของโลก “Lonely Planet” เจ้าของโรงแรมนี้เป็นนักธุรกิจจากจังหวัดเหงะอาน (Nghệ An)[22] ทีมงานตั้งแต่ผู้จัดการจนถึงพนักงานส่วนใหญ่มาจากจังหวัดเหงะอานหรือฮานอยเช่นเดียวกัน มีพนักงานส่วนหนึ่งเป็นคนท้องถิ่น การเกิดขึ้นของโรงแรมขนาดใหญ่นี้ได้กระตุ้นกิจการที่พักอื่นๆ ให้เกิดขึ้นต่อเนื่องตามมา เช่น รีสอร์ตและโรงแรมใหญ่น้อยที่เริ่มเข้ามาเปิดตัวใหม่ทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชน เพราะศักยภาพการท่องเที่ยวของเดียนเบียนฟูมีสูงมากเนื่องจากมีทั้งแหล่งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่นที่น่าสนใจ

กระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นในเดียนเบียนฟูโดยเฉพาะในช่วงหลังจากเวียดนามได้รับเอกราชและเวียดนามเหนือเป็นรัฐบาลปกครอง ได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในตัวเมืองเดียนเบียนฟูภายใต้นโยบายการพัฒนาไปในทิศทางสังคมนิยมแบบเวียดนามซึ่งต่างจากประเทศสังคมนิยมอื่นๆ โดยเฉพาะนโยบายการเคลื่อนย้ายประชากรในรัฐเพื่อตั้งถิ่นฐานในบริเวณเขตภูเขา นโยบายนี้ได้ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางและถือเป็นช่วงเวลาสำคัญต่อการปฏิวัติวัฒนธรรมในแบบของเวียดนาม (Thrift and Forbes 1986, 34)

แบบแผนประเพณีที่สำคัญประการหนึ่งที่เกิดขึ้นใหม่ในเดียนเบียนฟูคือ “เทศกาลเต็ด” หรือปีใหม่ของเวียดนามซึ่งเข้ามาพร้อมกับชาวกินห์และเผยแพร่ออกไปสู่กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ โดยถูกปรับแต่งให้เข้ากับพิธีกรรมดั้งเดิมของแต่ละ

---

[22] แอนห์จิ่นห์ ชาวกินห์ อายุ 50 ปี ย้ายมาจากจังหวัดเหงะอาน (สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548)

กลุ่มชาติพันธุ์ ในกลุ่มชาวไทดำปรากฏว่าเทศกาลเต็ดได้กลายเป็นช่วงเวลาแห่งการรวมพิธี “เสน” หรือพิธีเซ่นไหว้บูชาประเภทต่างๆ มาไว้ด้วยกัน

ระหว่างที่ผู้เขียนพำนักอยู่ที่เดียนเบียนฟู ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าร่วมเทศกาลเต็ดทุกปี (พ.ศ. 2548 และ 2549) ทั้งกับครอบครัวของชาวกินห์และกับครอบครัวของชาวไทดำที่หันมา “กินเต็ด” ในกรณีของชาวกินห์ครั้งหนึ่งผู้เขียนได้ไปกินเต็ดที่บ้านลุงซุง ชาวกินห์ผู้ย้ายเข้ามาในช่วงนโยบายเขตเศรษฐ-กิจใหม่ ผู้เขียนได้พบกับบรรดาญาติพี่น้องคนอื่นๆ ของลุงซุงรวมถึงแอนห์แทวง ผู้ซึ่งย้ายตามมาหลังจากรัฐบาลเริ่มให้โอกาสย้ายถิ่นเสรี บรรยากาศกินเต็ดของชาวกินห์เดียนเบียนฟูช่างมีเนื้อหาสาระไม่ต่างกับการกินเต็ดในกรุงฮานอย (ก่อนหน้านี้ผู้เขียนได้เคยร่วมเทศกาลเต็ดที่ฮานอยเมื่อปี พ.ศ. 2546 และ 2547) ครอบครัวลุงซุงต่างก็สนุกสนานที่จะอธิบายเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับ “เต็ดของชาวกินห์” ให้ผู้เขียนรับรู้ รวมทั้งภรรยาลุงซุงก็มีความสุขอย่างยิ่งที่วันนี้เป็นวันที่เธอได้แต่งชุด “อ๋าวส่าย” (áo dài) ที่เธอภูมิใจเป็นหนักหนาว่าเป็นชุดประจำชาติที่สวยงาม

เทศกาลเต็ดเริ่มเป็นที่แพร่หลายในเขตเดียนเบียนฟูหลังจากที่ชาวกินห์อพยพย้ายเข้ามาอยู่ในเขตนี้มากขึ้นนับแต่มีนโยบายเคลื่อนย้ายประชากรในรัฐ คนไทในท้องถิ่นเดียนเบียนฟูได้บันทึกให้เห็นความเปลี่ยนแปลงและการแพร่หลายของประเพณีเต็ดแบบเวียดนามว่า ก่อนหน้าปี พ.ศ. 2495 (1952) ไม่ปรากฏว่ามีเทศกาลเต็ดเกิดขึ้นในเดียนเบียนฟู จะมีก็แต่พิธี “เสนเมือง” ของคนไทที่เป็นเทศกาลใหญ่ประจำปี เป็นช่วงเวลาเดียวที่คนไทในท้องถิ่นมีความสุขและสนุกสนานในอดีต (Lò Văn Sinh 2003, 186)

พิธีเสนเมือง เป็นพิธีกรรมบูชาและเฉลิมฉลองบ้านเมืองประจำปีที่สำคัญที่สุด คล้ายกับเทศกาลเต็ดที่เป็นพิธีสำคัญประจำปีของเวียดนาม แต่พิธีเสนเมืองถูกลดบทบาทลงหลังจากโครงสร้างสังคมแบบจารีตของคนไทล่มสลาย โดยเฉพาะระบบการปกครองที่มีเจ้าเมืองเป็นผู้ปกครองสูงสุดของเครือข่ายหน่วยชุมชนบ้านต่างๆ เรียกระบบนี้ว่า “บ้าน-เมือง” ทั้งนี้เพราะเจ้าเมืองไม่เพียงแต่มีฐานะเป็นผู้นำทางการปกครองเท่านั้น แต่ยังมีฐานะเป็นผู้นำทางพิธีกรรมสำหรับพิธีเสนเมืองโดยเฉพาะด้วย เนื่องจากเจ้าเมืองต้องเป็นผู้จัดตั้งพิธีจึงจะเกิดพิธีกรรมขึ้นได้ เมื่อสังคมได้เปลี่ยนโครงสร้าง ไม่มีเจ้าเมืองในแบบจารีต ก็ไม่สามารถจัดตั้งพิธีเสนเมืองขึ้นมาได้ ในขณะเดียวกันรัฐบาลเวียดนามก็ได้พยายามสร้างวัฒนธรรมของสังคมนิยมเวียดนามซึ่งหมายถึงว่า วัฒนธรรมหรือพิธีกรรมใดๆ ที่จะประพฤติปฏิบัติได้จำเป็นต้องได้รับการยอมรับจากรัฐ

อย่างเป็นทางการ ชีวิตทางวัฒนธรรมแบบนี้ได้รับการควบคุมอย่างเข้มงวดมาเป็นเวลากว่า 30 ปี (Malarney 2002, 1)

แน่นอนว่าพิธีเสนอื่นๆ เช่น เสนบ้าน เสนเรือน ก็ได้รับการปฏิบัติน้อยลงตามนโยบาย ในขณะเดียวกันประเพณีเต็ดของชาวกินห์ได้กลายมาเป็นประเพณีที่แพร่หลายสำหรับเทศกาลปีใหม่ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบายที่มีต่อพิธีกรรมทางความเชื่อและศาสนาได้เกิดขึ้นอีกครั้งในปี พ.ศ. 2533 (1990) เมื่อทางพรรคได้มีข้อพิจารณาว่าการนับถือศาสนายังเป็นเรื่องที่ถูกต้อง ข้อพิจารณาที่เปิดกว้างขึ้นจึงมีผลต่อบรรยากาศการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อและศาสนาของประชาชน (Dang Nghiem Van 1998, 231-72) ส่งผลถึงประเพณีปฏิบัติทางความเชื่อของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ด้วย นอกจากนี้ความเชื่อและพิธีกรรมก็ได้รับการยอมรับคุณค่าในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม (Chu Quang Trú 2001)

ดังนั้นศาสนาและความเชื่อท้องถิ่นของกลุ่มไทจึงได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ ยกตัวอย่างเช่น พิธีเสนประจำหมู่บ้านหรือพิธี “เสนบ้าน” ในปี พ.ศ. 2548 (2005) ผู้เขียนพบว่าคนไทแต่ละหมู่บ้านในเดียนเบียนฟูได้จัดพิธีเสนบ้านร่วมกับเทศกาลเต็ดของชาวกินห์ เช่นที่จัดในบ้านแจกัน บ้านนาสาง บ้านหินดำ 2 บ้านเพียงลอย พร้อมๆ กับโปรแกรม “อนุรักษ์วัฒนธรรมและหมู่บ้านวัฒนธรรม” ที่ส่งเสริมโดยแผนกวัฒนธรรมและแถลงข่าวประจำจังหวัด (Sở Văn hóa thông tin 2005)

ชาวไทดำในเดียนเบียนฟูปฏิบัติเทศกาลเต็ดของชาวกินห์โดยการผสานเอาพิธีกรรมบูชาหมู่บ้านหรือ “เสนบ้าน” ของตนเข้าไปด้วย ตามจารีตดั้งเดิมพิธีเสนบ้านมักจะจัดในช่วงเดือนเมษายนถึงพฤษภาคมอันเป็นช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านไปสู่ฤดูกาลเพาะปลูกใหม่ หรือเทียบได้กับการเข้าปีใหม่ตามวงจรการเพาะปลูกของชาวไทดำ ในขณะที่เทศกาลเต็ดแบบชาวกินห์มักจะเกิดขึ้นในช่วงเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ เมื่อพิจารณาในระดับครัวเรือนก็พบว่ามีการนำของบูชาไปไหว้ผีบรรพบุรุษของตนบนหิ้งผีเรือน ซึ่งมักจะประกอบด้วยอาหาร ดอกไม้ ขนม ตามประเพณีไทดำ และยังรวมถึงการทำ “แบ๋นห์จึง” (bánh trưng) หรือข้าวต้มมัดตามแบบประเพณีของชาวกินห์สำหรับบูชาผีเรือนของตนด้วย[23]

[23] ในช่วงปี 2548-2549 ผู้เขียนได้เข้าร่วมเทศกาลเต็ดกับครอบครัวไทดำในเขตจังหวัดเดียนเบียนหลายหมู่บ้าน ทั้งหมู่บ้านในเขตตัวเทศบาลเมืองและหมู่บ้านนอกตัวเมืองเพื่อเปรียบเทียบกัน ผู้เขียนพบว่าที่เรือนคนไทเหล่านี้ต่างก็ปฏิบัติการเซ่นไหว้ผีเรือนของตน

นอกจากนี้บางครัวเรือนก็ได้เพิ่มการทำพิธี “เสนเรือน” เฉพาะส่วนครัวเรือนและกลุ่มเครือญาติของตนนอกเหนือไปจากการทำพิธี “เสนบ้าน” ในระดับชุมชน เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าเทศกาลเต็ดที่เกิดขึ้นใหม่ในเดียนเบียนฟู โดยเฉพาะในชุมชนไทดำเป็นส่วนผสมของพิธีเฉลิมฉลองประจำปีระหว่างประเพณีดั้งเดิมของชาวไทดำกับประเพณีใหม่ที่มากับชาวกินห์ พร้อมกับพยายามหาที่ทางธำรงรักษาประเพณีปฏิบัติแบบดั้งเดิมของชาวไทดำในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

นอกเหนือจากการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากกระแสวัฒนธรรม–ในรัฐที่มาจากชนกลุ่มใหญ่ได้เคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณของชนกลุ่มน้อย ซึ่งเราอาจเรียกได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการใหญ่คือ “การกลายเป็นแบบสังคมนิยมเวียดนาม” (Socialist Vietnamization) เรายังพบอีกว่ามีความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกระแสวัฒนธรรม–นอกรัฐที่เข้ามามีอิทธิพลในเวียดนามมากขึ้นโดยเฉพาะหลังจากรัฐบาลเริ่มดำเนินนโยบายที่เปิดกว้างและเสรี ทำให้เกิดแบบแผนการดำเนินชีวิตที่ผูกพันกับระบบเศรษฐกิจเสรีและสัมพันธ์กับตลาดโลกมากขึ้น อย่างน้อยการได้เห็นอิทธิพลสินค้าไทย สินค้าจีน สินค้าเกาหลีที่มีผลต่อการบริโภคและการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นมากขึ้นอันเป็นส่วนหนึ่งของแรงกระตุ้นจากกระบวนการทุนนิยมและตลาดโลก อีกทั้งอิทธิพลของกระแสการท่องเที่ยวนิยมที่เข้ามาผลักดันทิศทางการพัฒนาเมืองและรูปแบบชีวิตคนในเมืองเดียนเบียนฟูที่ต้องเข้ามารองรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น ก็เห็นได้ชัดว่าท้องถิ่นเดียนเบียนฟูมีความตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นอย่างสูง ดังนั้นเมื่อครบรอบ 50 ปีแห่งชัยชนะยุทธภูมิเดียนเบียนฟูในปี พ.ศ. 2547 (2004) อันเป็นช่วงเวลา 50 ปีแห่งการเปลี่ยนผ่านสังคมเมืองแถง-เดียนเบียนฟูอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน เพราะได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งในมิติโครงสร้างทางการเมือง สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ รัฐบาลจึงได้ประกาศยกฐานะเมืองเดียนเบียนฟูขึ้นเป็นเทศบาลเมือง และมีฐานะเป็นจังหวัดใหม่ของเวียดนามโดยใช้ชื่อจังหวัดว่า จังหวัดเดียนเบียน (tỉnh Điện Biên) พร้อมกันนี้ก็ได้ประกาศให้ปี พ.ศ. 2547 (2004) เป็น “ปีท่องเที่ยวจังหวัดเดียนเบียน” (“Phương án tỉnh Điện Biên” 2003, 1, 5; “Phương án chia tách các tỉnh Cần Thơ, Lai Châu và Đắc Lắc” 2003, 1, 4) เพื่อเฉลิมฉลองวาระสำคัญนี้ด้วย ทำให้ในปีนั้นมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามา

ด้วยขนมแบ่นห์จึงซึ่งเป็นสัญลักษณ์เฉพาะของเทศกาลเต็ดตามแบบชาวกินห์ ขนมแบ่นห์จึงกลายมาเป็นที่นิยมและปรากฏทั้งในพิธีไหว้ผีเรือน พิธีเสนเรือน และพิธีเสนบ้านในกลุ่มคนไทดำที่จัดขึ้นช่วงเทศกาลเต็ด

ยังจังหวัดเดียนเบียนเพิ่มสูงเป็น 8 เท่าของปีที่ผ่านมา (“Văn hóa và Du lịch Điện Biên Phủ” 2005, 6) กลายเป็นตัวกระตุ้นธุรกิจการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจของจังหวัดเดียนเบียนให้เติบโตสูงขึ้น

การเมืองชาติพันธุ์ ในสังคมยุคหลังนโยบายเปลี่ยนเศรษฐกิจใหม่ (post-Đổi mới)

ชาวเดียนเบียนในปัจจุบันประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ๆ สองกลุ่มที่มีสัดส่วนประชากรเกือบเท่ากัน คือชาวไทซึ่งเป็นกลุ่มชนที่เคยมีอิทธิพลในท้องถิ่นมาก่อน และชาวกินห์ซึ่งเป็นกลุ่มที่อพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ในห้วงเวลาประมาณ 50 ปีที่ผ่านมา ทั้งสองกลุ่มดำเนินชีวิตไปพร้อมๆ กับเมืองเดียนเบียนที่เปลี่ยนแปลงตลอดมา ชาวไทรุ่นใหม่ต่างก็ชอบที่จะเข้ามาทำงานและอาศัยในตัวเมืองแม้ว่าบ้านของตนจะอยู่ในหมู่บ้านไม่ไกลจากตัวเมืองเท่าใดนัก แน่นอนว่าอาชีพที่คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจคือกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการ เช่นเดียวกับที่ชาวกินห์ยังคงโยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเดียนเบียนอยู่เรื่อยๆ ตั้งแต่เปิดธุรกิจด้านการท่องเที่ยว โรงแรม รีสอร์ต ร้านอินเทอร์เน็ต ร้านกาแฟ ร้านเสื้อผ้าแฟชั่น ร้านเช่ารถ คลับ บาร์ คาราโอเกะ ไปจนถึงเด็กขัดรองเท้า อาชีพเหล่านี้เป็นดัชนีบ่งชี้ถึงลักษณะธุรกิจท่องเที่ยวภาคบริการและลักษณะการใช้ชีวิตแบบคนเมืองที่เติบโตมากขึ้นเรื่อยๆ สถานการณ์ทางสังคมในช่วงนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นยุคหลังนโยบายเปลี่ยนเศรษฐกิจใหม่ (post-Đổi mới)

การดำรงอยู่ร่วมกันของสองกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่แม้จะพบว่ามีพรมแดนทางชาติพันธุ์เพราะแต่ละกลุ่มมีสำนึกในความเป็นไทและความเป็นกินห์แตกต่างกัน แต่เงื่อนไขของลักษณะสังคมปัจจุบันทำให้เราพบว่า การหยิบยืมอัตลักษณ์ระหว่างกันได้เอื้อให้เกิดการยอมรับและการกำหนดสถานภาพทางสังคมให้กับตนเองโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงลักษณะสำนึกที่มีต่ออัตลักษณ์กลุ่มอย่างถาวร ดังเช่น เราพบว่าลักษณะอัตลักษณ์ไทสามารถนำมาใช้ได้ดีกับธุรกิจการท่องเที่ยวในท้องถิ่น การหยิบยืมอัตลักษณ์ไทมาใช้แม้ว่าตนจะไม่ใช่ไทก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ชาวกินห์จำนวนมากสามารถสวมอัตลักษณ์และสวมบทเป็นคนไทได้ เช่น แต่งชุดพื้นเมืองของไทดำ หัดพูดภาษาไทดำ (ระดับท่องเที่ยว) กินแบบไทดำ มีความรู้เรื่องไทดำ เพื่อที่จะเอาไว้ใช้กับธุรกิจท่องเที่ยวของตน ในขณะที่คนไทดำโดยเฉพาะในระดับชาวบ้านมีความคาดหวังต่ออาชีพบางประการที่จะทำให้พวกเขารู้สึกว่าได้รับการยอมรับสถานภาพที่ดีขึ้นโดยเฉพาะอาชีพทหาร

ชาวบ้านหลายคนจะมีเสื้อผ้าแบบทหารที่เคยใช้เมื่อยุคสงครามแม้จะไม่ค่อยได้มีโอกาสสวมใส่ในปัจจุบันก็ตาม แต่ก็ยินดีและภูมิใจที่จะได้แต่งชุดทหารให้ดูมากกว่าแต่งชุดไทดำ พวกเขาสนับสนุนให้ลูกหลานไปเป็นทหาร เพราะลักษณะทางสังคมแบบสังคมนิยมเป็นสังคมที่รัฐจำเป็นต้องมีความเข้มแข็ง รัฐจะเข้มแข็งได้ก็ต้องประกอบด้วยกลุ่มชนชั้นที่สำคัญ 3 กลุ่ม คือกลุ่มรัฐบาล กลุ่มพรรค และกลุ่มทหาร (Thrift 1986, 18-23)

ในบรรดาชนชั้นของรัฐทั้งสามกลุ่มนี้ กลุ่มทหารเป็นกลุ่มชนชั้นที่ “ชนชาติส่วนน้อย” เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ไท และชาติพันธุ์อื่นๆ ที่ไม่ใช่กินห์ เข้าถึงได้ง่ายกว่าการเป็นสมาชิกรัฐบาลและสมาชิกพรรค อีกทั้งลักษณะกองทัพของเวียดนามก็เป็นแบบ “กองทัพประชาชน” และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่า จึงเห็นได้ชัดว่าการมีสังกัดที่เป็นทางการแบบสังคมนิยมเป็นคุณสมบัติทางสถานภาพและอัตลักษณ์ที่เข้มแข็งในสังคมเวียดนาม ความพยายามเข้ามาสวมอัตลักษณ์แบบสังคมนิยม (socialist identity) จึงเป็นสิ่งที่บรรดากลุ่มชาติพันธุ์ชนชาติส่วนน้อยพยายามเข้าถึงเพื่อขยับสถานภาพทางสังคมของตนให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้น

สิ่งที่น่าพิจารณาในกรณีการเมืองเรื่องชาติพันธุ์ระหว่างชาวกินห์และชาวไทในบริบทสังคมเมืองเดียนเบียนฟูและรัฐเวียดนามคือ คนกินห์เลือก “หยิบยืมอัตลักษณ์ไท” เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจซึ่งมีลักษณะชั่วคราว ในขณะที่คนไทเลือก “สวมใส่อัตลักษณ์รัฐแบบสังคมนิยม” เพื่อขยับสถานภาพเข้าสู่ความเป็นเวียดนาม หมายรวมถึงการใช้ภาษาเวียดนามและการดำเนินชีวิตตามแบบชาวเวียดนาม ซึ่งมีลักษณะร่วมไปกับกระบวนการที่ค่อยๆ กลืนกลายกลุ่มชาติพันธุ์ไทให้กลายเป็นแบบเวียดนามมากขึ้น

การเมืองชาติพันธุ์ไทจากกรณีไทดำเมืองแถง-เดียนเบียนฟูในห้วงเวลากว่า 200 ปีที่ผ่านมา ทำให้เราเห็นเงื่อนไขอำนาจทางการเมืองที่มีผลโดยตรงต่อสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ซึ่งก่อรูปขึ้นมาตั้งแต่สังคมไทดำยังไม่มีลักษณะเป็นหน่วยการเมืองในระดับรัฐอย่างชัดเจน จนกระทั่งถึงช่วงเวลาที่เริ่มเห็นรูปร่างเครือข่ายทางการเมืองในระดับที่อาจจะเรียกได้ว่าเป็น “รัฐ” ในรูปแบบ “สหพันธรัฐไท” ซึ่งนำโดยกลุ่มผู้นำไทขาวภายใต้การสนับสนุนจากฝรั่งเศส ในบริเวณดังกล่าว ก็ยิ่งได้ทำให้เห็นพรมแดนทางชาติพันธุ์ระหว่างกลุ่มไทที่เรียกตัวเองว่าเป็นไทดำไทขาวด้วยเงื่อนไขทางด้านประวัติศาสตร์และการเมืองในท้องถิ่นชัดเจนขึ้น หากแต่ความเป็นไทที่แตกต่างถูกพยายามผนวกเข้ารวมกันเพื่อวัตถุประสงค์ของการสร้างชาติ (building the nation) จากหน่วยการเมืองกลุ่มอำนาจที่เข้มแข็งกว่าคือชาวเวียดนามหรือชาวกินห์ที่สามารถพัฒนา

อุดมการณ์การเมืองจนก่อรูปเป็นรัฐเอกราช และนั่นก็เป็นช่วงเวลาสุดท้ายที่ระบบการเมืองการปกครองแบบจารีตของกลุ่มไทในบริเวณภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนามได้ถูกกลืน “รัฐ” เข้าไปอยู่ภายใต้การกำกับของรัฐเวียดนาม และถือเป็นจุดเริ่มต้นที่บริเวณดังกล่าวเริ่มได้รับอิทธิพลและกระบวนการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม จากนโยบาย “การเคลื่อนย้ายประชากรในรัฐ” ที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมท้องถิ่นไปสู่ “การกลายเป็นแบบสังคมนิยมเวียดนาม”

ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ระหว่างชาวไทและชาวกินห์ในท้องถิ่นเดียนเบียนฟูที่ผ่านมาได้ทำให้เห็นว่า นิยามของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นจากคุณสมบัติของประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ร่วมกับเงื่อนไขสถานการณ์ทางการเมืองและสังคม จึงมีลักษณะที่สามารถปรับเปลี่ยนเลื่อนไหลได้ นิยามคนไทที่เคยถูกแยกแยะออกเป็นกลุ่มต่างๆ อย่างหลากหลายในอดีต ต่อมารัฐเวียดนามก็ได้ทำการนิยามรวมให้เป็นไทในแบบเดียวกัน หรือการนิยามความเป็นกินห์เพื่อแยกแยะว่าเป็นคุณสมบัติทางชาติพันธุ์ของคนเวียดเมื่อต้องเปรียบเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นประชากรของรัฐเวียดนาม

อัตลักษณ์ชาติพันธุ์จึงเกิดจากคุณสมบัติที่ติดมาแต่ดั้งเดิม (primordial factor) ร่วมกับคุณสมบัติจากเงื่อนไขเชิงสถานการณ์ (circumstantial or situational factor) นอกจากนี้เรายังพบได้อีกว่าการแสดงอัตลักษณ์ทางชาติ-พันธุ์ (ethnic and identity representation) ในสังคมปัจจุบันนั้นสามารถก้าวข้ามไปมาเพื่อหยิบยืมอัตลักษณ์จากกลุ่มอื่นเข้ามาใช้ได้โดยไม่จำเป็นต้องมีคุณสมบัติเดิมของชาติพันธุ์นั้นติดตัวมาแต่กำเนิด ทั้งนี้เนื่องจากรัฐที่ประกอบด้วยกลุ่มสังคมย่อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้ถูกเปิดออกด้วยเงื่อนไขการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ทำให้อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของชนพื้นเมืองในท้องถิ่นถูกคนกลุ่มต่างๆ หยิบมาใช้แสดงเพื่อสร้างมูลค่าและตอบสนองกลไกทางเศรษฐกิจที่มีลักษณะเสรีและเคลื่อนไหวข้ามรัฐต่างๆ ในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพิเชฐ สายพันธ์ บก. 2553. *ทฤษฎีบ้านเมือง: ศาสตราจารย์คำจองกับการศึกษาชนชาติไท*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.

แชมเบอร์เลน (Chamberlain), เจมส์ อาร์. 2529. “ความโทเมือง จากเมืองหม้วย.” *รวมบทความประวัติศาสตร์* 8: 71-109.

ทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค), เจ้าพระยา. 2538. *พระราชพงศาวดารฉบับกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ฉบับโรงเรียนสวนกุหลาบ*, ที่ระลึกครบรอบวันสิ้นพระชนม์ปีที่ 52 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 1 ธันวาคม.

ภัทธิยา ยิมเรวัต. 2544. *ประวัติศาสตร์สิบสองจุไท*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.

สุรศักดิ์มนตรี, เจ้าพระยา. 2504. *ประวัติการของจอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี เล่ม 3*. กรุงเทพฯ: องค์การค้าคุรุสภา.

สุรศักดิ์มนตรี. เจ้าพระยา. 2505. *ประวัติการของจอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี เล่ม 4*. กรุงเทพฯ: องค์การค้าคุรุสภา.

เอกสารภาษาอังกฤษ

Chamberlain, James R. 1998. “A Critical Framework for the Study of Thao Houng or Cheuang.” In *The Legend of Thao Houng Thao Cheuang: Historical and Cultural Aspect*, edited by Narisa Dejsupha. Bangkok: The Thai Khadi Research Institute, Thammasat University.

Dang Nghiem Van. 1989. “About Landlords’ Role in Vietnam’s Northern Mountain Region.” *Vietnam Social Sciences* 3-4:75-84.

Dang Nghiem Van. 1998. *Ethnological and Religious Problem in Vietnam*. Hanoi: Social Sciences Publishing House.

Hardy, Andrew 2003a. “Migrants in Contemporary Vietnam History: Marginal or Mainstream?” In *New Terrains in Southeast Asian History*, edited by Abu Talib Ahmond and Tam Lioh Ee, 328-53. Singapore University Press.

Hardy, Andrew 2003b. *Red Hills: Migrants and the State in the Highlands of Vietnam*. Copenhagen-Honolulu: NIAS Press-University of Hawaii Press.

Jones, G. W. and S. E. Fraser. 1982. “Population Resettlement Policies in Vietnam.” In *Population Resettlement Programs in Southeast Asia*, edited by G. W. Jones and H. V. Richter, 113-33. Development Studies Centre Monograph No.30, Australian National University.

Khong Dien. 2002. *Population and Ethno-demography in Vietnam*. Chiang Mai: Silkworm Books.

Kleinen, John. 1996. "Ethnographic Praxis and the Colonial State in Vietnam." In *Vietnam: Sources et Approaches*, edited by Philippe Le Failler and Jean Marie Mancini, 15-48. Publications du l'Universites de Provence.

Lestrange, Alexandre de and Xavier Richet. 1998. "Economic Reform and Behaviour of State-owned Enterprises in Vietnam." *MOCT-MOST* 8:77-95.

Malarney, Shuan Kingsley. 2001. "The Father Land Remembers Your Sacrified." In *The Country of Memory: Remaking the Past in Late Socialist Vietnam*, edited by Hue-Tam Ho Tai, 46-76. Berkley and Los Angelis: University of California Press.

Malarney, Shaun Kingsley. 2002. *Culture, Ritual and Revolution in Vietnam*. London: RoutledgeCurzon.

Marr, David G. and Christine P. White ed. 1998. *Postwar Vietnam: Dilemmas in Socialist Development*. Ithaca, New York: Cornell University.

McAlister, John T., Jr. 1967. "Mountain Minorities and the Viet Minh: A Key to Indochina War." In *Southeast Asian Tribe, Minorities and Nations,* vol.2, edited by Peter Kunstadter, 771-844. Princeton, NJ: Princeton University Press.

McElwee, Pamella. 2004. "Becoming Socialist or Becoming Kinh?: Government Policies for Ethnic Minorities in the Socialist Republic of Vietnam." In *Civilizing the Margins: Southeast Asian Government Policies for the Development of Minorities*, edited by Christopher R. Duncan, 182-213. New York: Cornell University Press.

Michaud, Jean. 2000. "The Montagnards and the State in Northern Vietnam from 1802 to 1975: A Historical Overview." *Ethnohistory* 47 (2): 333-68.

Pelley, Patricia 1998. "'Barbarians' and 'Younger Brothers': The Rethinking of Race in Postcolonial Vietnam." *Journal of Southeast Asian Studies* 29 (2): 374-91.

Scott, James C. 2009. *The Art of Not Being Governed: An Anarchist History of Upland Southeast Asia.* USA: Yale University.

Shabad, Theodore. 1958. "Economic Developments in Northern Vietnam." *Pacific Affairs* 31 (1): 36-53.

Thrift, Nigel and Dean Forbes. 1986. *The Price of War: Urbanization in Vietnam 1954-1985*. London: Allen and Unwin.

Truong Chinh. 1984. "Dien Bien Phu: A Shining Landmark in Contemporary History." *Vietnam Social Sciences* 1:9-21.

Vu Can. 1975. *From the Land of the Gods to the Land of Men*. Vietnamese Studies No.43.

เอกสารภาษาเวียดนาม

Cầm Trọng. 1978. *Người Thái ở Tây Bắc Việt Nam.* Hà Nội: Nxb Khoa học xã hội.

Cầm Trọng và Kashinaga Masao. 2003. *Danh sách tổ tiên họ Lò Cầm, Mai Sơn - Sơn La*. Hà Nội: Nxb Thế Giới.

Cao Sĩ Quê. 1980. "Qui hoạch xây dựng thị trấn huyện lỵ Điện Biên." *Xây dựng* 6-7: 13-15, 55.

Chu Quang Trú. 2001. *Di sản văn hóa dân tộc trong tín ngưỡng và tôn giáo ở Việt Nam.* hà Nội: Nxb Mỹ Thuật.

Đặng Nghiêm Vạn (chủ biên). 1977. *Tư liệu về lịch sử và xã hội dân tộc Thái.* Hà Nội: Nxb Khoa học xã hội.

Đặng Nghiêm Vạn. 2001 "Những hoạt động của Hoàng Công Chất trong thời kỳ ở Tây Bắc." In *Dân tộc Văn hóa Tôn giáo*, 505-19. Hà Nội: Nxb Khoa học xã hội.

Đặng Nghiêm Vạn và Đinh Xuân Lâm. 1979. *Điện Biên trong lịch sử.* Hà Nội: Nxb Khoa học xã hội.

Lê Hoàng Hoán. 1980. "Qui hoạch phân bố các điểm dân cư trên địa bản huyện Điện Biên." *Xây Dựng* 6-7:5-8.

Lò Văn Sinh. 2003. "Hội ném cón." In *Điện Biên Phủ: Thánh phố Điều xòe,* 186-96. Hà Nội: Nxb Văn hóa dân tộc.

Salemink, Oscar. 2008. "Một góc nhìn từ vùng cao: Phần lịch sử quan trọng về mối quan hệ giữa Đồng bằng và miền núi Việt Nam." In *Thời kỳ mở cửa: Những chuyển đổi kinh tế - xã hội ở vùng cao Việt Nam,* Thomas Sikor (Đồng chủ biên), 11-36. Hà Nội: Nxb Khoa học và kỹ thuật.

Tạ Long. 2002. *Sự biến đổi nền nông nghiệp Châu Thổ - Thái Bình ở vùng núi Điện Biên - Lai Châu.* Hà Nội: Nxb Nông Nghiệp.

Truyện thơ và Trường ca dân gian Thái. 1998. Sơn La: Hội văn nghệ - Sở Văn hóa thông tin.

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

"Phương án tỉnh Điện Biên." 2003. *Hà Nội Mới* 05/11/2003: 15.

"Phương án chia tách các tỉnh Cần Thơ, Lai Châu va Đắc Lắc." *Văn Hóa* No.937, 07-10/11/2003: 1, 4.

"Văn hóa và du lịch Điện Biên Phủ." *Điện Biên Phủ* 29/04/2005: 6.

เอกสารเฉพาะที่ไม่ได้ตีพิมพ์

Letter of President Ho Chi Minh to All Nationalities, December 3, 1945, Ho Chi Minh Museum, Hanoi.

Sở Văn hóa thông tin, Chương trình hoạt động văn hóa, Chào mừng kỷ niệm 75 năm thành lập Đảng CSVN - phục vụ tết Nguyên đán Ất dậu 2005.